

Гузориши байналмилалӣ дар бораи вазъи озодии динӣ барои соли 2014

Хулосаи мухтасар

Муқаддима

Дар Мосул ва шаҳракҳои атрофи он дар Ироқ баъди муддати кӯтоҳе, ки баъзе минтақаҳо аз ҷониби ҷанговарони Давлати исломии Ироқу Шом (ДИИШ) забт шуда буд, масеҳиёро имконияти тағйири дин дода шуда, болои онҳо андози гӯшношунидро бор карда буданд ва онҳо маҷбур буданд бимиранд ё аҳли оилашонро ҷамъ оварда, он чизу чораи бардошта метавонистаашонро бо худ гирифта, роҳҳои начотро ҷӯянд. Ҷомеаи онҳоро, ки зиёда аз ҳазор сол ин сӯ ҳамчун як қисми ин тамаддуни ғанӣ ва таърихи ин шаҳр мезистанд, таҳдид карданд. Кристина Ходир Эбадаи сесоларо ҳамроҳи модараш ба автобуси пур, ки он омодаи рафтани буд, ҷой карда буданд ва нохост яке аз ҷанговарони посгоҳро назоратдошта Кристинаро аз дасти модараш кашида мегирад. Модараш ба ваҳм афтада, аз пайи он ҷанговар меравад ва илтиҷо мекунад, ки духтарчаашро баргардонанд. “Даҳонатро пӯш!” – гӯён ҷавоб дод силоҳбадаст. – “Агар боз наздиктари ин духтарча ой, ту кушта мешавӣ, мо туро мекушем.” Занро маҷбур карданд, ки ба автобус баргардад, аммо ӯ ҳеч гоҳ намедонад, ки тақдирӣ духтарчааш дар оянда чӣ мешавад. Кристина ва оилаи ӯ қурбонии таъкиботи ДИИШ гардиданд, зеро ҳадафшон ҳамаи онҳое қарор гирифтаанд, ки ақаллиятҳои миллӣ ва динианд ва ё муқобили ДИИШ ҳастанд ва ё ба диди идеологӣ, муҳолифати қатъӣ ва хушунатбори онҳо ба озодии динӣ мувофиқ нестанд.

Сафири рисолати махсус оид ба Гузориши байналмилалӣ оид ба вазъи озодии динӣ (ГОД) Дэвид Саперстейн гуфтааст: “Ин ҷо зарурати мутлақ ва бечунуча ҳаст, дар ҳар як кишвар ба онҳое, ки зери фишори динӣ монда, барои овоз баланд кардан метарсанд, дар калисо, масҷид ва маъбадҳои пинҳонӣ ибодат мекунанду рӯҳафтада гардида, танҳо барои он, ки онҳо Худоро бо роҳи худ дӯст медоранд ё мавҷудияти Худоро зери суол мебаранд ва аз тарси кушта шудан хонаҳояшонро тарк мекунанд, имконияти ҳарф задан дода шавад.”

Гузориши байналмилалӣ оид ба вазъи озодии динӣ ҳоло соли 17-уми нашр аст ва мекушад ба ҷонибдорӣ одамони зери фишору азият садо баланд кунад, дар бораи дар кучо ва кай ҳуқуқҳои умумии инсон нақз шудааст, санад тартиб диҳад. Ин гузоришҳои алоҳида дар бораи 200 кишвар ва ҳудудҳои мебошанд, ки аз ҷониби Конгресс пуштибонӣ ёфта, садокати ИМА-ро ба ӯҳдадорӣҳои худ ва пешрафти он, ҳуқуқи ҳар як инсон барои озодии динӣ ва ё эътиқодро ин гузориш нӯкиос мекунад. Имсол гузориш ба ҷузъиёти амалҳои фаъолони ғайридавлатӣ, аз ҷумла, созмонҳои шӯришгар ва террористӣ, бо ҷиноятҳои даҳшатнок ҳуқуқи инсонро поймол намуда, ба мақоми умумичаҳонии ҳимояи ҳуқуқҳои динӣ зарари ҷиддӣ расониданд. Дар баъзе ҳолатҳо ноухдабарой, сари вақт чора надидан ва норасоии муборизаи Ҳукумат бар зидди ҳамин гурӯҳҳо ва дигар фаъолони иҷтимоӣ боиси натиҷаҳои хеле ваҳим ба он одамоне гардид, ки дар шароити бади озодии динӣ мезистанд. Анти-семитизм дар бисёр кишварҳо дар микёси ҷаҳон бо тамоили афзоиши сабти воқеаҳои зиддияҳудӣ проблемаи асосӣ боқӣ монд. Натиҷаи пурсиш барои маълум кардани ҳимояи 11 стереотипҳои маъмули зиддияҳудӣ дар байни мардуми 102 давлат аз июли 2013 то феввали 2014 гузаронидашуда рӯзи 14-уми май нашр гардид. Дигар равияҳои нигаронкунанда дар давоми сол аз афзоиши истифодаи мубориза алайҳи

терроризм ва ифротгарой ҳамчун баҳона барои чорӣ кардани маҳдудиятҳои беасоси динӣ иборат буданд.

Ноухдабарои Ҳукумат дар Ҳимояи ГОД дар муқобили хушунате, ки аз ҷониби бозигарони ғайридавлатӣ сурат гирифтааст.

Дар Ховари Миёна, кишварҳои Африко дар самти ҷануби биёбони Сахара, тамоми Осиё ва силсилаи ғайридавлатӣ, аз ҷумла созмонҳои террористӣ бо хароб кардани биноҳои динҳои гуногун мақсади худро гузоштанд. Пайравони мазҳабҳои динӣ ба таври номутаносиб зери таъсир қарор доштанд ва гоҳе дучори азобу азияти нафратовар аз ҷониби ғайридавлатӣ гардидаанд. Дар ин минтақаҳо таҳаммулнопазирии динӣ ва душманӣ, ки гоҳе бо норизоиятҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, қавмӣ ва хушунатҳо оварда мерасониданд. Ҳукумат дар қанор меистод, зеро намоҳост ва ё наметавонист ба муқобили хушунатҳое, ки гоҳе бо куштор, ҷароҳатбардорӣ ва ё тарқи маҳалли зисти шаҳрвандон меанҷомид, чорае биандешад.

Субот дар **Ироқ** имсол бошитоҷ заифтар мегардид, зеро фуру рехтани сохторҳои амнияти кишвар дар як қисми мамлакат барои боздоштани ҳамлаҳои ДИИШ ва ваҳшониятҳои баъди он ҳалал мерасонид. Ба монанди он, ки дар **Сурия** идораи босамараи як қисми ҳудуди кишвар аз ҷониби гурӯҳҳои гуногуни ғайридавлатӣ барои бадтар шудани вазъи ҳуқуқҳои динӣ саҳм гузоштанд. Дар ҳарду тарафи сарҳад **ДИИШ** мекӯшид аз ҳамаи қадам гурӯҳе, ки аз меъёрҳои исломии худ ДИИШ тафсир ва муайянкарда дур меравад, нест қунад. ДИИШ садҳо ҳазор мардумро маҷбур намуд, ки тарқи хона қунанд ва қисми дигарро танҳо ба хоҳири он, ки онҳо доғмаҳои динии ДИИШ-ро напазируфта, дар муқобилаш қарор доштанд, қатли ом намуда, дуздида, ғулом сохта, ҳазорҳо занон ва бачаҳоро таҷовуз ва ё маҷбуран динашонро дигар кардаанд.

Милитсияи шиа нисбати сунниҳо хушунатҳоро раво дида, баъзеашонро мекушиданд ва дигарҳояшонро эъдом, шиканҷа ва таҳдид мекарданд ва ҳамчунин манзилҳояшонро хароб ва бизнесашонро нест мекарданд. Дар баъзе мавридҳо шиаҳо барои ба манзилашон баргаштани сунниҳо ҳалал мерасониданд. Сарвазир сиёсати набудани таҳаммулнопазирӣ барои нақзи ҳуқуқи инсон ва таҷовузҳо таъкид карда, барои ҳимояи ақаллиятҳои динӣ даъват ба амал овард, аммо имконияти Ҳукумат барои ҳимояи шаҳрвандон аз бархӯрдҳои бардавом маҳдуд буд.

Дар Сурия гурӯҳи **Ҷабҳаи Ал-Нусра** низ ҳудуди назаррасро зери назорат гирифта, пешвоёни дин, аз ҷумла, ҳафт нафар кашӣш аз ақаллияти друзҳоро дар минтақаи Дара ва қоҳини иезуитҳо Франс ван дер Лугт дар Ҳумсро ҳадафмандона эъдом кард. **Ҷабҳаи Ал-Нусра** қоҳин ва роҳибонро борҳо дуздида, ба бомбафканӣ ва дигар ҳамлаҳо дар асоси динӣ машғул буд.

Мардуме, ки дар шимоли **Нигерия**, вилояти шарқи дури **Камерун** ва дар ҷануби **Чад ва Нигер** зиндагӣ мекунанд, гирифтори ҳадафи террор ва харобкорӣ ҳамаи гардидаанд, ки дар натиҷаи қӯшишҳои **Боко Ҳарам** барои нуфузи динӣ ва сиёсии худро дар тамоми минтақа паҳн кардан ба миён омада буд. Гурӯҳҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ тахмин заданд, ки соли 2014 Боко Ҳарам назар ба панҷ соли пештар зиёдтар одамонро ба қатл расонид. Илова бар ин ҳамлаҳои ваҳшатбори Боко Ҳарам ба муқобили мардуми бешилоҳ, мақомоти

ҳукумати ва нерӯҳои низомӣ нигаронида шуда буданд. Ин гурӯҳ барқасдона масеҳиён ва он мусалмононе, ки бар зидди онҳо сухан мегуфтанд ва ё ба идеологияи радикалиашон муқобил буданд, нишон мегирифт. Боқо Ҳарам ҳамчун гурӯҳи аз ҳама фаъоли террористии Африқои Ғарбӣ масъули ҳамлаҳои бешумоми марғбор ба калисо ва масҷидҳо буд, ки дар натиҷаи он вақти ибодат ва ё очилан пас аз он намозгуздоронро ба қатл мерасониданд. Яке аз чунин воқеаҳои маъмул рӯзи 14 апрел рӯй дода буд, ки дар он рӯз Боқо Ҳарам зиёда аз 200 духтари ғолибан масеҳиро аз минтақаи Чибоки иёлати Борно рабуда, онҳоро ҳамчун ғулом фурӯхт ва маҷбуран ба дини ислом даровард. Низоъ дар шимоли Нигерия 1,5 миллион нигериро дар дохили мамлакат муҳоҷир намуд ва 200 ҳазор нафари дигар барои начоти ҷони худ ба кишварҳои ҳамсоя гурехт.

Дар **Покистон** созмоне, ки аз тарафи Ҳукумати ИМА ҳамчун Созмони террористии хориҷӣ муайян шудааст, тавассути ҳамлаҳо ва ё таҳдиди ҳамлаҳо гурӯҳҳои диниро метарсониданд. **Лашқари Ҷангӣ** масъулияти ҳамлаи худқатил ба бомбаи 21 январ ба автобусро ба уҳда гирифт, ки хоҷиёни қавми ҳазораро дар ноҳияи Мастунги Балучистон мекашониду 24 нафарро кушта, 40 нафар ҷароҳатдор намуд. Рӯзи 2 феврал **Созмони Таҳрики Толибони Покистон** (ТТП) бо паҳши маводи видеоӣ ду гурӯҳи ақаллиятҳои динӣ – қалаш ва исмоилиҳоро дар минтақаи Хайбари Пактунхва таҳдид кард, агар онҳо ба тарзи тафсири Исломи ТТП нагузаранд, онҳоро марғ интизор аст. Ба замми ин гурӯҳҳои мазҳабии террористӣ ва ифротгаро ба ибодатгоҳҳо, ҷойи ҷамъомади диндорон ва пешвоёни дин ҳамла намуда, дар давоми сол садҳо кушта бар ҷой гузоштанд. Полис ғолибан аз уҳдаи пешгирии чунин ҳамлаҳои хушунати динидошта намебаромад ва мақомот наметавонист ин ҷиноятҳоро ба таври бояду шояд баррасӣ ва ҷинояткоронро боздошт ва ҳабс кунанд.

Тобистони соли 2014 **Франса** ва **Олмон** шоҳиди силсилаи ифодаи эҳсосот буданд, ки тадриҷан ба мавҷи зиддияҳудӣ табдил мешуданд. Ин мавҷи зиддияҳудии соли 2014 дар ғарби Аврупо бисёр афкорро дар бораи мавҷудияти ҷомеаҳои яҳудӣ дар баъзе кишварҳо зеро суол бурдааст. Ҳарчанд аксари рӯйдодҳои зиддияҳудӣ иборат аз суханҳои нафратовар ва беҳурмати қардан нисбат ба созмонҳо, муҷассамаҳо ва мақбараҳо буданд, баъзеи ин рӯйдодҳо хушунатомез буданд. Рӯзи 24-уми май Меҳдӣ Немоуч, шаҳрванди мусалмони фаронсавӣ, аз шаҳри хурди шимоли Раубах, ки дар маҳбас ба як фарди радикал табдил шуда буд, ба Осорхонаи яҳудии Белгия ворид шуда, ду зани сайёхро парронда, кушт. Қорманди осорхона, қурбонии қорум низ аз ҷароҳати бардошта аз олам даргузашт, Немоуч, ки сари сандуқи синааш камера насб карда будааст, тирпарронии қурбоншудагонро ба навор бардоштааст ва боз дар бар варақаи сафеде дошт, ки ба он бо ҳуруфи арабӣ номи Давлати исломии Шому Ироқ (ДИИШ) сабт шуда буд. Ӯ собиқаи 11-моҳаи тамрин бо ДИИШ дар Сурия дошта будааст.

Дар **Бирма** камбуди эҳтиром ва ҳимояи ҳуқуқи инсон ба озодии вичдон, аз ҷумла, хушунатҳои иҷтимоӣ ба муқобили ақаллиятҳои динии Роҳунғия, мусалмонон ва масеҳиён, ҳароб қардани биноҳои динӣ дар минтақаҳои низоъ, сиёсати маҳрум қардани мусалмонон аз соҳибият ба замин ва молиқият дар баъзе минтақаҳо ва ба тасвиб расонидани пешниҳоди Қонун дар бораи ҳимояи қонунгузориҳои динӣ ва наҷодӣ ба он тарзе ки ҳуқуқҳои динӣ қиддан маҳдуд мешаванд, давом доштанд. Тавассути интернет, матбуот ва маводҳои видеоӣ мавъизаҳои зиддиисломии 969 роҳиб, дигар роҳибони намоён ва Қумитаи ҳимоя аз наҷод ва дини буддӣ ба таври васеъ интишор мешуданд. Ин

мавъизаҳо барои сиёҳ кардани мусалмонон ва баъзан масеҳиёну хиндуҳо равона шуда, барои таҳрими ҳама тичорату бозаргонии мусалмонҳо даъват карда, буддоиҳоро аз наздик шудан бо мусалмонҳо хушдор медоданд. Рӯзноманигорон ва фаъолонро барои инъикоси хушунатҳои зидди мусалмонон ва суҳанҳои пурнафрини зиддиисломӣ таҳдид карданд.

Нооромии иҷтимоӣ, таъбиз ва норасоии воқунишҳои Ҳукумат

Ҳукуматҳо ўҳдадоранд ҳуқуқи ҳамаи шаҳрвандонашонро ҳимоя ва фазои таҳаммулпазирӣ ва бидуни наҷодпарастиро таъмин намоянд. Дар ҳар ду, ҳам усул ва ҳам амал одамон зери хавф буданд, гирифтори таҳдид ба хушунатҳои наҷодӣ мешуданд, ҳарчанд ҳимояи ҳуқуқҳои умумибашарии инсон ва озодиҳои бунёдӣ, аз ҷумла, ҳуқуқ барои зистан ва озодии вичдон, эътиқод, амал, ибодат ва шарҳу тағйири дин аз ҷониби фард ин масъулияти ҳукумат мебошад. Ҳуқуқи озодии динӣ дар Ёлломияи умумии ҳуқуқи инсон, Аҳдномаҳои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ ва дар қонунҳои дохилии кишварҳо сабт шудааст. Вақте ҳукуматҳо бо сабаби беамалӣ ва ё сустӣ аз уҳдаи эҳтироми он қонунҳо, ўҳдадорихо ва меъёрҳо намебароянд, худ аз худ онҳо фаъолони ғайридавлатиеро, ки ҷамъиятҳои ақаллиятҳои осебпазири диниро таҳқиру азият медиҳанду фазои таҳаммулнопазиро эҷод мекунанд, қонунӣ мегардонанд ва риштаҳое, ки ҷомеаҳои осоишта ва худгардонро ба ҳам мепайванданд, суст мекунанд.

Ҳарчанд зоҳиран Башор Асад қабои ҳимоятгари ақаллиятҳои динии **Сурия** ба худ мекашид, **низои давомдори кишварашро дар асоси ихтилофҳои мазҳабӣ ташфиқ карда**, имконият медиҳад ДИИШ ва дигар гурӯҳҳои хушунаткор дар баъзе минтақаҳо пешравӣ дошта бошанд. Ин муҳит вазъияти нопойдорро эҷод кардааст, ки бо истифода аз он суриҳоро ҳадаф қарор доданд. Ин чиз як ҳолати ғайриқобилро эҷод карда, ки ҳамлаҳо бо номи дин суриҳоро тавассути гуногунии сиёсиву динӣ қарор додаанд. Дар бисёр ҳолатҳо камбуди кӯшиши ҳокимият барои боздоштани пешрафт ва ҳамлаҳои ДИИШ ва дастаҳои дигар бар зидди гурӯҳҳои мушаххаси динӣ ва ҷомеаҳо нақшаҳои хунсардонаи сиёсии Асадро, ки бо шиорҳои бочасораташ худро “ҳимоятгар”-и ҳар як шаҳрванди Сурия нишон додан меҳаҳад, баръакс урён мекунад.

Дар **Нигерия**, ки Боко Ҳарам ҳаст, барои Ҳукумат бартараф ва ё саркӯб кардани хушунатҳо ва таъбизи динӣ вазифаи мураккаб боқӣ мемонад. Дар сатҳи Ҳукумати федералӣ ва сатҳи поён Ҳукумат аз уҳдаи баррасӣ, ҳукм ва ҷазо додани гунаҳкорони хушунат ва дигар азиятҳои баста ба озодии динӣ набаромад. Мақомоти амниятӣ барои мубориза бурдан бар зидди Боко Ҳарам таносубан мусаллаҳ ва тамринёфта набуданд. Шаҳрвандон хабар медоданд, ки вақти ҳамла ва ё дар арафаи ҳуҷум низомиён посгоҳи худро партофта мерафтанд ва баъзе ҳамлаҳо соатҳо бе муқовимату ҷавоб ба муқобили даҳолати низомиён мемонданд.

Гузоришҳо ба он ишора мекарданд, ки моҳи июн пас аз ҳамлаи Боко Ҳарам ба иёлати Борно сарбозон гурехтанд ва бисёрашон умуман қисмҳояшонро партофтанд ва ин амали худро шарҳ медоданд, ки онҳоро Боко Ҳарам бесилоҳ кардааст. Махсусан, дар минтақаҳои марказӣ, ки миёни масеҳиёну мусалмонон баҳсҳои тӯлонӣ мешуд, Ҳукумат барои иҷро кардани маслиҳатҳои аз ҷониби якҷанд комиссияҳои аз ҷониби давлат маблағгузоришуда ва муколамаи байнидиниро кӯшиши ночиз мекард.

Дар **Покистон** Ҳукумат аз уҳдаи баррасии боздошт ё ҳукм кардани онҳое, ки масъули хушунати озодии динӣ буданд, намебаромад ва ин муҳити бечазо монданро ташфиқ мекард. Ин муҳит барои амалҳои минбаъдаи таҳаммулнопазирӣ ва хушунатбор замина фароҳам меовард. Полиси ҳукуматӣ низ аз уҳдаи ҷимояи аъзои гурӯҳҳои динии аксарият ва ақаллият набаромад. Илова бар ин истифодаи бардавом аз қонунгузориҳои таъбизӣ, ба монанди қонун дар бораи тавҳин ба муқаддасоти динӣ ва ноухдабароии Ҳукумат дар баррасии қазияҳои бофтаи тавҳин ба муқаддасоти динӣ ва қонунҳое, ки Ҷамъияти исломии Аҳмадияро ғайриқонунӣ гардондааст, маънои онро доштан, ки ақаллиятҳои динӣ ғолибан аз ибодати ошкорои мазҳаби худ метарсанд. Рӯзи 20 июн Суди Олӣ қарорро дар бораи ҳуқуқи ақаллиятҳо бо ҷузъиёташ эълон кард ва мувофиқи он Ҳукумат Комиссияи миллий оид ба ақаллиятҳо таъсис додааст, ки он намояндаҳои гуногуни ақаллиятҳои диниро фаро мегирад. Аммо дигар тавсияҳо аз ин қарор, аз ҷумла, таъсиси полисе, ки рисолаташ ҷимоя аз ақаллиятҳо бояд бошад, такмили барномаҳои мактабӣ, ки дар онҳо таҳаммулпазирии динӣ ва иҷтимоӣ таҷассум ёфта бошанд ва бардоштани суҳанҳои пурнафрат аз матбуоти иҷтимоӣ татбиқи худро интизоранд.

Конститутсияи **Бирма** эълон мекунад, ки “Озодии вичдон барои ҳар як шаҳрванд баробар аст ва ҳуқуқ ба озод эътиқод доштан ва ибодати динро ба ҷо овардан як қисми таркибии тартиботи ҷамъиятӣ, ахлоқи саломатӣ ва дигар моддаҳои ҳамин Конститутсия мебошад”. Бо вучуди ин ҷимоя ва дигар қонунҳои зиддитаъбизӣ аз рӯи мазмунашон ба дигар гурӯҳҳои этникӣ ба монанди мусалмонҳои Роҳунгия дар шимоли иёлати Рахине, ки қонунан ҳамчун шаҳрванд эътироф нашудаанд, дахл надорад. Ҳатто дар он ҷойҳое, ки гурӯҳҳои этникӣ ҳамчун шаҳрванд расман эътироф шудаанд, ваъдаи он ки онҳо зери қонуни зиддитаъбиз ҷимоя мебинанд, иҷро намешавад. Пас аз он ки даҳҳо мусалмонҳои Роҳунгия аз ҷониби низомиён, полис ва нерӯҳои амниятиҳои мусаллаҳ гӯё дар ҷавоб ба куштори афсари полис қатл шудаанд, Ҳукумат ба ҳуқуқдонони мустақил қафолат надод, то ки воқеаҳои гузаштаре таҳқиқ кунанд. Дар натиҷа имконияти гузаронидани тафтиши бозътимоди мустақил ба вучуд наомад.

Ҳукумат чорабиниҳои ҷамъиятӣ, аз ҷумла, чашну идҳои диниро ҳамонро баста, ба низомномаҳои амниятӣ ва дигар назоратҳо зери назорат мегирифт. Барои мусалмонон ва масеҳиён барои таъмир ё сохтмони масҷид ва ё калисои нав гирифтани рухсат бисёр мушкил буд. Кумитаи давлатии танзими роҳибони Сангха ва Вазорати умури динӣ фаъолияти сиёсӣ ва ташкили иттиҳодияро барои ҷомеаи роҳибон маҳдуд кард.

Дар **Шри Ланка** гузоришҳо буданд, ки таҳти роҳбарии режими Ҳукумати собиқ Президент Раҷапакса полиси маҳаллӣ ва мақомоти ҳукуматӣ гоҳе якҷоя пайдо шуда, бо маслиҳати созмонҳои миллатгароии буддоӣҳо ба муқобили аъзои ақаллиятҳои динӣ ҳамлаҳо мекарданд. Рӯзи 12-уми январ анбӯҳи мардуми буддой ҳангоми ибодати масеҳиён дар ду калисои инҷилӣ дар шаҳраки Ҳиккадува воқеъ дар ҷануби кишвар ҳамла намуда, китоби муқаддасро сӯзонда, тирезаҳоро шикаста, созҳои мусиқиро торумор карда, ба калисоҳо хисорот ба маблағи ҳазорҳо доллар расониданд. Навори филм нишон медиҳад, ки ҳангоми ҳамла ва вайронкории эътирозгарон полис бекор буд ва танҳо тамошо дошт. Илова бар ҳамлаи калисоҳо, дар замони режими собиқ Президент Раҷапакса полис бо истифода аз фармони безътиборшудаи соли 2011-и Ҳукумат калисоҳои сабтиномшударо маҷбур мекард, ки аз нав ба қайд гирифта шаванд ва ё баста шаванд. Рӯзи 15 июн ҳангоми раҳпаймоӣ дар кӯчаҳои Алутгама ва Берувалла дар кашмакашҳо бо

БодуБалаСена (ББС, “Нерӯҳои Буддоӣҳои Қудратманд”), созмони тундрави хушунаткори этникии Буддоӣҳои Синҳала, ки бо Ҳукумат иртибот дорад, камаш се мусалмон кушта, зиёда аз 80 нафар чароҳат бардоштанд. ББС дар кӯчаҳои Алутгама раҳпаймоии бузург ташкил ва аз тарафи се мусалмони чавон таҳқир шудани роҳиби буддоиро маҳкум кард. Раҳбарони ББС ин раҳпаймоӣ дар кӯчаҳои Алутгамаро раҳбарӣ намуда, шиорҳои зиддиисломӣ медоданд. Тахмин 900 полис, ки дар гирду атроф буданд, натавоистанд ин амалҳои хушунатомезро пешгирӣ кунанд.

Дар вилоятҳои шарқии **Украина** Донецк ва Луханск ҷудоихоҳони аз ҷониби Русия пуштибониефта, таъсиси ба ном Ҷумҳуриҳои халқии Донецк ва Луханскро эълон намуданд. Дар минтақаҳои зерин назорати онҳо ҷудоихоҳон масеҳиёни протестанту католик ва аъзои Калисои ордотокси Украинаи патриархати Киевро дуздиданд, лату кӯб карданд ва тарсонданд. Ҷамчунин дар амалҳои зиддияҳудӣ иштирок доштанд.

Нақзи озодии динӣ, таҳқирҳо ва маҳдудиятҳои кишварҳои шомилшуда

Дар ҳар минтақа дар давоми сол қонунҳои таъбизомез, сиёсати фишороварӣ, то ба қанор рондан ва татбиқи таъбизомези қонунҳо барин амалҳо боиси ба гурӯҳҳо ва ашхоси алоҳида барои иҷрои ибодат ва дигар амалҳои диниашон таъсири манфӣ доштанд.

Одамон наметавонанд озодона амалҳои диниро ба ҷо оранд, то он замоне ки онҳо ҳуқуқ ба ҳар ду: ҳам ифодаи озоди эътиқод ва тағйири дин бе рӯбарӯшавӣ ба таъқиб, хушунат ва таъбиз надоранд. Таҳдид ва татбиқи қонунҳо дар бораи **таҳвин ба муқаддасоти динӣ ва муртад шудан** дар давоми сол ба имконияти фардони алоҳида барои ифодаи озодии баён ва дин баъзан бо марг ва ё маҳбас меанҷомид.

Ашхоси алоҳида барои вайрон кардани Қонун дар бораи тавҳини муқаддасоти Покистон гирифтори азияту озор аз ҷониби ҷомеа, хушунат ва маҳдудиятҳои наҷодпарастона шуданд. Рӯзи 8 май дар Мултани музофоти Панҷоб силоҳдори номаълум **Рашид Раҳмонро**, ки вакили Ҷунайд Ҳофиз, муаллими донишгоҳи ба тавҳини муқаддасоти динӣ муттаҳамшуда буд, парронда, ба қатл расонид. Рӯзи 4 ноябр дар Котрадҳакишани Панҷоб анбуҳи деҳотиён иборат аз 1500 нафар ҷуфти масеҳиёнро ба таҳвин ба муқаддасот айбдор намуда, дар оташдони хиштпазӣ партофта, зинда ба зинда оташ заданд. Матбуот, ҳукумат ва ҷомеаи шаҳрвандӣ гузориш доданд, ки соҳиби оташдони хиштпазӣ он ҷуфтро пас аз он ки онҳо қарзи худро пардохта натавоистанд, дар ҳучра қулф карда, ба беҳурмати ба Қуръон айбдор намуд ва бо эълони масочиди маҳаллӣ чамъ шуданд. Рӯзи 16 октябр Суди олии Лаҳор ҳукм ба куштори Ойишабибиро, зани масеҳие, ки чор сол пештар ба тавҳин ба муқаддасот ҳукм шуда буд, таъйин кард. Ноябри 2010 суди маҳаллӣ Ойишабибиро барои ҳангоми баҳс шаъни Паёмбар Муҳаммадро паст задан ба ҳукми қатл муносиб дида буд. Вакили ӯ 24 ноябр ба Суди Олӣ аз ин ҳукм шикоят бурд.

Рӯзи 15-уми май суди маҳаллии судонӣ дар асоси шикоят аз ҷониби оилааш **Марям Яҳё Ишагро** дар натиҷаи издивоҷ ба марди масеҳӣ муртад гардидан ва зино кардан ба задани сад дарра ва қатл тавассути ба дор овехтан ҳукм баровард. Парвандаи алоҳида бар зидди ӯ дар суди исломии умури хонавода кушода шуда буд. Ишаг изҳор кард, ки ӯ ҳамчун як масеҳӣ аз ҷониби модараш тарбия шудааст ва худро масеҳӣ

мешуморад. Баъди моҳи июн пас аз фишори чиддии байналмилалӣ чун қазияи аслии ӯро қатъ кард, Ҳукумат ӯро аз боздоштгоҳ озод кард, вале ба як моҳи дигар аз ҳудуди Судон хорич шуданро барояш манъ намуд.

Раиф Бадавӣ блоггер ва ҷонибдори ислоҳот аз Арабистони Саъудиро барои муртад шудан ҳукм кард. Ниҳоят пас аз моҳи қазияи судӣ ӯро бо ҷинояти камтар – таҳқири Исломи ба мӯҳлати 10 сол ҳабс ва 1000 дарра ҳукм кард. Кори кардагиаш фақат он буд, ки ӯ фикрашро дар бораи кишвар, ҳукумат ва динаш гуфт. Бадавӣ ҳамчун маҳбуси вичдон, ки барои ақидаҳои ва ҳарфҳои гуфтааш маҳбус гардидааст.

Гузориши соли 2014 қайд мекунад, ки бисёр сиёсатҳои маҳдудкунанда, ки ба озодии динӣ таъсир мерасонад, аз ҷумла, қонунҳои, ки фаъолияти динӣ ва изҳори афкорро ба амали ҷиноятӣ табдил медиҳад, манъи табдили дин ё даъват ба дин, ҷамъ овардани гурӯҳ ва талаби дақиқи ҳуҷҷатҳои сабти ном ё татбиқи таъбиҳои талаботи сабти ном барои созмонҳои динӣ, идома ёфтанд.

Эъдом ва ҳабсҳо дар Эрон: Ҳукумати Эрон аз гурӯҳҳои ақаллиятҳои динӣ ва ҳамчунин мусалмонҳои, ки эътиқодашон аз таълимоти динии аз ҷониби Ҳукумат тасдиқшуда дар бораи ҳукми муҳориба (душманӣ ба зидди Худо) фарқ мекунад ва тарғиботи зиддиисломӣ шудааст, эъдом, боздошт ва азият карда, зиддашон таъбиҳои ҷорӣ намудааст. Рӯзи 29-уми сентябр мақомат Мухсин Амир-Аслони барои “наоварӣ дар дин” ва “пахн кардани фасод дар рӯи замин” эъдом карданд. Гурӯҳҳои ҳуқуқи инсон гузориш доданд, ӯро барои таҳқири набӣ Юнус ва тарғиби тафсири Қуръон бо тарзи хоси худаш айбдор кардаанд. Дар охири соли 2014 садҳо баҳой, масеҳӣ, суфию сунниҳои исломӣ, гурӯҳи аҳли Ҳақ ва шиаҳои мусалмон, ки пайрави таълимоти тасдиқнашуда буданд, боздошт шудаанд, бисёриҳо дар натиҷаи рейдҳои танҳо барои ибодати осоиштаи мазҳаби динии худашон ва барои ҷамъомадҳо дастгир шуда буданд.

Хароб кардани калисоҳои масеҳӣ аз ҷониби ҳукумат-руҳсатшуда дар Чин: Ҳукумат кашиши маъруфи аз ҷониби ҳукумат-руҳсатдор Жанг Шаочи барои ҳимоя аз ҷомеаи калисои худ ба мӯҳлати 12 сол ҳабс кард. Мақомоти маҳаллӣ ҳамчунин бисёр калисоҳои, ки таҳти салоҳияти қонунии кашиши Созмони протестантҳои ноҳия фаъолият доштанд, бастанд. Бино ба гузоришҳои якҷанд сарчашмаҳои матбуоти байналмилалӣ, дар давоми сол ҳукуматдорони маҳаллӣ фармон доданд, ки салиби садҳо калисои масеҳӣ қанда шаванд.

Замоне ки қандани салибу бурҷи калисоҳо идома меёфт, якҷанд калисоҳои машҳур, аз ҷумла, Калисои Санчианг дар шаҳри Венжоу новобаста аз қӯшиши ҳимояи аҳли ибодати ин калисо моҳи апрел хароб карда шуданд. Мақомоти Жечиянг изҳор карданд, ки салибҳо ҳамчун “сохтори ғайриқонунӣ” мебоист “хароб кард”, зеро онҳо ба қонунҳои меъморӣ маҳал мувофиқ набуданд. Аз гайрирасмии калисои “хонагӣ” ҳамон гирифтори азият ва боздошт буданд. Мақомоти амниятӣ ҳар замон ба ибодати берун аз калисои сабти номнашудаи Шауванг дар Пекин ҳалал расонида, мардуми дар он ҷо ибодаткардари бе эълони айб ба якҷанд рӯз боздошт мекарданд. Гузоришҳо ишора ба он мекарданд, ки боздоштҳо ба ҳисоби миёна аз якҷанд соат то ба рӯзҳо афзоиш меёфт. Якҷанд аз гайрирасмии калисо, аз ҷумла, кашиш Чин Тингминг барои сарвари ибодат дар ҳавои қушоди соли 2011 ҳамон дар боздоштгоҳ бе ҳукми суд дар боздоштгоҳ буданд.

Махдудиятҳои мусалмонҳои уйғур ва буддоиҳои Тибет дар Чин: Ҳукумати Чин нигарониҳои худро дар бораи “се шайтон”, яъне, “чудоихоҳӣ, ифротгарии динӣ ва терроризм” зиёдтар зоҳир карда, онҳоро ҳамчун асос барои ба тасвиб расонидан ва пурзӯр кардани махдудиятҳои ибодатҳои мусалмонҳои уйғур истифода мебард. Бино ба созмонҳои ҳуқуқи инсон пас аз он, ки дар ҷавоб ба ин назорати саҳти амалҳои динӣ ва ибодат аз ҷониби Ҳукумат норизоиятҳо садо доданд, хангоми кофтукови хонаҳо ва эътирозҳо полис мусалмонҳои уйғурро тирборон карда, куштанд. Дар моҳҳои баъдӣ Ҳукумати Шинҷон ибодат дар биноҳои ҳукуматӣ ва пӯшидани либосе, ки ба “ифротгарии динӣ” иртибот дорад, расман манъ кард. Ҳукуматдорон ҳамчунин пӯшидани ҳичобро дар ҷойҳои ҷамъиятии пойтахт Урумчӣ манъ карданд. Моҳҳои август ва сентябр нашрияҳои давлатӣ гузориш доданд, ки хангоми бастании мадрасаҳои динии “ғайриқонунӣ” садҳо бачаҳо “начот” дода шуда, даҳҳо нафар боздошт шудаанд.

Мақомот ҳар замон амали даҳлат ба фаъолияти савмиаҳои буддоиҳои Тибетро дуруст меҳисобиданд ва шарҳ медеданд, ки савмиаҳо ба фаъолиятҳои ҷудоипарастӣ ва озодихоҳӣ мусоидат мекарданд. Рӯзи 28-уми феврал Ҳукуматдорон Таши Палҷор, роҳиби савмиаи Венпо дар музофоти Қамдо (Чамдо)-и Ҷумҳурии худмухтори Тибетро барои нигоҳ доштани адабиёти ҳассоси сиёсӣ ва навиштаҳои Далай Лама боздошт карданд. Бино ба Радиои Осиёи Озод ӯ пас аз лату кӯби саҳт дар боздоштгоҳ фавтидааст.

Ҷорӣ кардани махдудиятҳо дар асоси ифодаи динӣ дар Ҳиндустон: Ҳукуматдорон пурқувваттар кардани қонунҳоро барои ҳимояи “эҳсосоти динӣ”, ки мувофиқи мушоҳидон ин амалҳо баъзан таъсири маҳдуд кардани озодии диниро доранд, идома доданд. Рӯзи 24-уми сентябр полис дар маҳалли Рустампураи иёлати Гучират ходими ислом Меҳдӣ Ҳасанро пас аз он, ки яке аз роҳбарони ҷамоаи ҳиндуҳо аз болои шарҳи ӯ барои таҳқири эҳсосоти динии ҳиндуҳо дар мусоҳибааш ба як нашрияи Гучарат ҳабс кард. Дар мусоҳибааш Ҳасан гӯё ҳамаи онҳоеро, ки дар ҷашни 9-рӯзаи Навратии ҳиндуҳо иштирок доштанд, шайтонӣ номидааст. Ҳасан то рӯзи 2 октябр то ба охир расидани мӯҳлати ҳукмаш дар боздоштгоҳ боқӣ монд.

Маҳкумияти Фалун Гонг дар Чин: Ҳукуматдорон гӯё ба ҷамоати ҳамсоя дастур додаанд, ки дар бораи аъзои гурӯҳи Фалун Гонг ба мақомот хабар диҳанд ва барои ин амалашон мукофоти пулӣ низ пешниҳод кардаанд. Бино ба хабарҳои тасдиқнашуда пайравони боздоштшудаи ин гурӯҳи диниро ба ҳар гуна азобу шиканҷаи ҷисмонӣ ва фишорҳои рӯҳонӣ гирифта мекарданд ва маҷбур месохтанд, то ки онҳо аз мазҳаби худ даст кашанд. Бино ба гузоришҳо аз ҷониби гурӯҳҳои ҳимоятгари Фалун Гонг расида ва таҳмини онҳо ҳазорҳо пайравони гурӯҳ дар мамлакат ба мӯҳлатҳои гуногун то се соли маҳбас дар боздоштгоҳҳои маъмурӣ ҳукм шуданд. Мувофиқи мушоҳидаи СҶҲ Бунёди Душ Ҳуа 2201 пайрави Фалун Гонг рӯзи 30 июн маҳбус буданд.

Азияти гурӯҳи сабти номнашудаи меннонитҳо дар Вьетнам: Бино ба гуфтаи кашиши меннонитҳо мақомоти маҳаллӣ, полис ва мардони кирояшуда дар музофоти Бинх Дуонг маъракаи зидди гурӯҳи динии сабти номнашудаи меннонитҳо моҳи июн оғоз карданд. Роҳбарони калисо гузориш доданд, ки нерӯҳои ҳукуматӣ дар синфҳои омӯзиши Инчил рейд гузаронида, аҳли ибодатро боздошт ва лату кӯб карданд ва аъзои гурӯҳи ҷамоати диниро азият доданд. Дар гузоришҳо омадааст, ки одамони кирояшуда ба

ҳаракати аъзои калисо халал мерасониданд, калисои меннонитҳоро хароб мекарданд ва пайравони ин гурӯҳро барои аз манзилашон баромадан монё мешуданд.

Дар ибтидои забти **Қрим аз ҷониби Федератсияи Русия** ақаллиятҳои динӣ, махсусан, пайравони калисои православии украинии патриархати Киев (КПУ-ПК), калисои юнонии католикҳои украинӣ ва тоторҳои мусалмон ҳадафи азият, тарс, боздошт ва лату кӯб шудаанд. Мақомоти ишғолгарои русӣ ҳама гурӯҳҳои диниро фармон доданд, ки назди ҳукумати русӣ аз нав сабти ном шаванд. Вагарна онҳо мақомоти ҳукукии худро гум мекунанд. Мақомоти ишғолгаро инчунин моликияти динии КПУ-ПК-ро таҳти назорат гирифта, дар масочид рейдҳо гузаронида, он адабиёте, ки ифротгарой меҳисобиданд, мусодира карданд ва барои решакан кардани пешвоёни мусалмонҳои маҳаллӣ Созмони тоторҳои Қримро ҳамчун ҳарифи раёсати Созмони аслии тоторҳои Қрим ташкил карданд.

Баъзе роҳбарони динӣ, аз ҷумла гурӯҳи ислоҳхоҳони Раббии минтақа тарсониданд шуд ва онҳо дар оғози ишғол кардани ин сарзаминро тарк карданд ва бисёр кашишҳои католик, роҳибаҳо ва имомони туркро раддияи шаҳрвандӣ доданд, бинобар ин онҳо маҷбур шуданд, кишварро тарк кунанд.

Ҷорӣ кардани маҳдудиятҳои норавон ибодатҳои динӣ ба далели мубориза алайҳи терроризм ва хушунати ифротгарой

Дар якҷанд кишварҳои худкомаи ҷаҳон режимҳо тасмим гирифтаанд, ки шеваи мубориза бар зидди терроризм ва муқобилат ба ифротгароии хушунатомезро ҳамчун воситаи бартараф кардани муҳолифони сиёсӣ, ки аз гурӯҳҳо ва шахсони алоҳидаи муътадилу осоиштаи динӣ иборатанд, истифода баранд. Дар чунин кишварҳо ҳукуматдорон рӯз аз рӯз зиёдтар мазмуни мавъизаҳои имом-хатибони масҷидҳоро зери назорат гирифта, онҳоро вазифадор кардаанд, ки мавъизаҳоро ҳамчун усули асосӣ дар мубориза бар зидди ифротгароии хушунатдор ҳамчун як қисми мубориза бар зидди муҳоқимарониҳои исломӣ, ки онҳо ҳамчун таҳрики хушунатҳо, аз ҷумла ҳамчун амали террористӣ қабул карданд, истифода баранд.

Бисёр ҳукуматҳои Осиёи Марказӣ бо баҳонаи паҳш кардани ифротгароёни хушунатомез ба таври васеъ фаъолони муътадили диниро фишор меоваранд. Дар **Ўзбекистон** ҳукумат сиёсаташро барои ба таври васеъ манъ кардани гурӯҳҳои исломӣ тавсия бахшида, бе ягон асос ба фаъолияти ифротгарой онҳоро айбдор намуда, ба онҳо тамғаи ифротгаро мезанад. Мақомот боздошти аъзои ин гурӯҳҳои исломиро давом медод ва дар асоси гуфтаҳои аъзои оилашон баъзе аз боздоштшудагон дар маҳбус фавтидаанд. Моҳи июн Абдурахим Тухтасинов гуноҳи узвият ва раҳбарияти Ҳизб-ут-Таҳрири сабти номнашуда маҳбус шуда, дар боздоштгоҳ вафот кардааст. Ба ин монанд дар Тоҷикистон ҳукумат ҳабси шахсонро бо чурми узвият дар гурӯҳҳои динии аз ҷониби ҳукумат ифротгаро эълоншуда, аммо на дар асоси фаъолияти хушунатдор, идома медод. Рӯзи 18-уми август мақомоти қудратӣ дар ноҳияи Фархор эълон карданд, ки онҳо панҷ нафарро бо чурми фаъолият дар гурӯҳи манъшудаи салафиҳо боздошт кардаанд. “Амали шубҳанок” аз он иборат буд, ки онҳо бо тарзи дигар дар масҷид намоз меҳонданд ва аз арзишҳои анъанавӣ ва ойинҳои мазҳаби Ҳанафия чашм мепӯшиданд.

Пешрафтҳои мусбат дар соли 2014

Гузориши БОД мақсад дорад на танҳо чолишҳои зишти озодии динӣ дар ҷаҳонро инъикос кунад, балки ҳамчунин он амалҳои мусбат, ки аз ҷониби баъзе ҳукуматҳо барои таъмини озодии динии ақаллиятҳои динӣ ва бовар кунонидани гурӯҳҳои ҳимоя аз ҳуқуқи инсон ва шахсони алоҳида, ки ҳар фард метавонад аз рӯи вичдони худ ибодат кунад, амали динӣ ба ҷо орад, омӯзад, таълим диҳад бовар кунад ё бовар накунад, иҷро мешаванд. Гурӯҳҳои динӣ ва ҷомеаи шахрвандӣ барои ташфиқи эҳтироми зиёдтар ба гуногунии динӣ ҷидду ҷаҳд карданд ва намунаҳои ҳамкорӣ ва муколамаи байнидинӣ дар миқёси ҷаҳон дар давоми сол мушоҳида мешуд.

Беҳтар шудани вазъияти ҷамъияти калонтарини масеҳиён дар Ховари Миёна ва ақаллиятҳои динӣ дар Миср: Масеҳиёни мисрӣ (коптҳо) дар натиҷаи амалҳои хушунатбори такрор ба такрор, ки ҳукуматҳои пайдарҳамаи Миср натавонистанд гунаҳкорони онҳоро ба ҷавобгарӣ кашад, азобу шиканҷа دیدанд. Ҳукуматҳои пайдарҳамаи мисриҳо ҳамчунин натавонистанд зарари он сиёсатҳое, ки ба муқобили масеҳиён нигаронида шуда буд, махсусан таъбизҳои гароне, ки онҳо дар замони сохтумон ва таъмири калосо рӯбарӯ шудаанд, ҷуброн кунанд. Дар замони ҳукуматҳои муваққатӣ ва ал-Сиси дар мақоми масеҳиён дар Миср пешравиҳои дилгармкунанда мушоҳида мешуд. Якҷанд омилони хушунат бар зидди коптҳо маҳкум шуданд, ҳарчанд бечазо мондан барои содир кардани чунин ҷиноятҳо масъалаи ҷиддӣ боқӣ мемонад. Конститутсияи нави Миср ҳуқуқҳои инсонро, аз ҷумла, шартӣ баробарии ҳама дар назди қонун новобаста ба мансубият ба дин, дар муқоиса бо Конститутсияи қаблӣ беҳтар ҳимоя мекунад. Он инчунин аз Парламент талаб мекунад, қонуни навро қабул кунад, ки он ба сохтумон ва таъмири калосоҳои масеҳӣ мусоидат кунад ва воқеан ин амал беназир аст ва барои таъмини замина барои ташкили комиссияи зиддитаъбиз, ки ҳама намуди таъбизро барҳам медиҳад, саҳм мегузорад.

Озод кардани маҳбусони динӣ дар Туркменистон: моҳи октябр ҳукумат аз нӯҳ ҳашт нафари Шоҳидони Яҳво, ки барои ақидаи динии худ, аз ҷумла аз хидмати ҳарбии ҳатмӣ қатъиян даст кашидан, ба мӯҳлатҳои дароз ҳаёс шуда буданд, пас аз ба рӯйхати маҳбусони динии Сафорати ИМА ворид шудан афв ва озод шуданд.

Посуҳи иҷтимоӣ ба зиддияҳудӣ, исломбадбинӣ ва шаклҳои таҳаммулнопазирӣ дар кишварҳои гуногун: пас аз ҳамлаҳои террористии 14-15-уми феврал дар Ҳолланд, ки посбон дар беруни қуништ (синагога) ва филмсоз хангоми рӯйдоди суҳанронии озод кушта шуда буданд, ҳазорҳо одамони динҳои гуногун перомони қуништ дар шаҳри Копенгаген барои фиристодани изҳороти қавӣ”, ки “яҳудиҳо бояд ба таври осоишта дини худро дошта бошанд” ҳалқаи зинда ташкил карданд. Шведҳо ва норвегиҳо низ ҳалқаи зинда аз одамоне гирдогирди қуништҳои асосӣ барои нишон додани дастгирии байнидинӣ ташкил карданд.

Канслери Олмон Ангела Меркел якҷоя бо сиёсатмадорони миллӣ раҳпаймоӣҳои зиддиисломӣ ва зиддимухочиронро маҳкум ва барои таҳаммулнопазирӣ нисбат ба мусалмонон ва муҳочирон, ки дар **Олмон** қору зиндагӣ доранд, даъват карданд.

Палатаи конститутсионии Қирғизистон баъзе бандҳои Қонун дар бораи дин ғайриконститутсионӣ хондааст: Рӯзи 4 сентябр ҳайати нӯҳнафараи судяҳои Палатаи

конститутсионии Қирғизистон фармон қабул кард, мувофиқи он баъзе қисмҳои Қонун дар бораи дин аз соли 2008 ғайриконститутсионӣ хондааст, ки он талаботи сабти ном барои созмонҳои динӣ осон гардида, акнун бо камтар аз 200 аъзо метавонанд ба қайд гирифта шаванд.

Сиёсати ИМА ва барномаҳо барои дастгирии озодии динӣ

Озодии динӣ аввалин аз он ҳуқуқҳои бисёри чудонашавандаи муътабар дар Конститутсия ва дигар қонунҳои ИМА мебошад. Мо бовар дорем озодии динӣ ин ҳуқуқи умумибашарӣ мебошад, ки ҳукуматҳо онро на тақдим мекунанд ва на рад карда метавонанд. Иёлоти Муттаҳида ақидаи қавӣ дорад, ки ҳимоя аз озодии динӣ эҳтироми тарафайн ва чандандеширо инкишоф медиҳад ва он барои қаророти инсонӣ ва ҷомеаи шаҳрвандии солим муҳим буда, пешрафти сиёсӣ ва иқтисодиро таъмин месозад. Дар тамоми ҷаҳон мо ба қадамҳои мушаххасу мусбат тавачҷӯх медиҳем, ҳукумат ва гурӯҳҳои ҷомеаи шаҳрвандиро дар муборизаҳои бар зидди таҳаммулнопазирии динӣ ва мусоидат ба эҳтироми озодии динӣ барои ҳамаҳо дастгирӣ мекунем.

Дар давоми сол **аксари сафоратҳо масъалаи озодии диниро аз рӯи тартиби муайяншуда ва дар сатҳи баланд бардоштанд**. Сафирон, сарпарастони намояндагиро ва ҳайати сафорат дар ҳама гӯшаву канори ҷаҳон бо мақомоти расмии ҳукумат, пешвоёни дин ва гурӯҳҳои ҳимоятгар, ки барои озодии динӣ тавсеа мебахшанд ва ба гуногунии динӣ эҳтиром мегузоранд, ҳамкорӣ мекунанд. Дар кадом ҷойе, ки қазияҳои тозаии фишори аъзои ақаллиятҳои динӣ, боздоштҳо, таъбиз ва хушунатҳои аз ҷониби Ҳукумат ва ё ҷомеа рӯх медоданд, ИМА мақомотро то ба сатҳи баландтарин машғули ин масъалаҳо намуда, барои сулҳ ва эҳтироми авлавияти қонун даъват мекард. Дар якҷанд кишвар ИМА бо ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои дар асоси дин таъсисёфта барои ҳимояи барномаҳои озодии вичдон, пеш бурдани муколамаи байнидинӣ, табодули ғояҳо ва ҳамкорӣ ба хотири ҷомеаи осоишта ва таҳаммулпазир ҳамкорӣ мекард.

Посухдихӣ ба ваҳшониятҳо дар Ироқ: моҳи август пас аз он, ки ДИИШ даҳҳо ҳазор язидиро дар минтақаи кӯҳи Синҷар бе обу ғизо ба дом афтонда буд, Президент Обама эълон намуд, ки ИМА тавассути амалиётҳои низомӣ дар минтақаи кӯҳи Синҷар ҷавоб медиҳад. Ӯ шарҳ дод, ки ИМА метавонад “боэҳтиётна ва бо масъулият барои қатли ом нашудани мардуми язидӣ амал кунад”

Тавассути ҳафт амалиёти партофти ёрии башардӯстона аз ҳаво рӯзҳои 8-13 август ИМА бештар аз 114000 пора ғизо ва 35000 галлон об ба ҳамон мардуми манзил тарккарда дар минтақаи кӯҳи Синҷар расонид. Ҳамлаҳои ҳадафноки ҳавоӣ барои ҳимояи роҳе, ки тавассути он мардуми бечойшуда фирор мекарданд, мадад мерасонид. Дар давоми ҳамон ҳафта аксари шаҳрвандон тавонистанд аз кӯҳи Синҷар фирор кунанд ва ба ин восита намояндаҳои ин гурӯҳи динии қадима аз нестшавӣ эмин монданд.

Ҳукумати ИМА ҳамкориашро бо ҳукумати Бирма дар масоили озодии динӣ афзуд. Дар давоми ташрифи моҳи ноябр ба Бирма Президент Обама дар бораи манъи таъбиз ба муқобили ақаллиятҳои динӣ, аз ҷумла мусалмонҳои Роҳунгия суҳанронӣ намуд. Мақомоти аршади ИМА пайдарҳам нигаронии ИМА дар бораи озодии динӣ баён намуда, даъват намуд, ки ба мардуми Роҳунгия имконияти шаҳрвандӣ дода шуда, онҳоро маҷбур

насозанд, ки худро ба он гурӯҳи этникӣ ва миллат ворид кунанд, ки дар асл онҳо ба он қавм ё миллат мансуб нестанд.

Моҳи апрел гурӯҳи байниочонсӣ, ки аз ҷониби мушовири аршади Департаменти давлатӣ доир ба ташаббусҳои ҷомеа дар асоси динӣ бо ҷомеаи дар асоси дин таъсисёфтаи **Эфиопия** ҳамкорӣ дошт. Гурӯҳи байниочонсӣ бо пешвоёни масеҳиёни православии калисои Эфиопия, ҷомеаи мусалмонон, созмонҳои байнидинӣ, иттиҳодияҳои хайрияи динӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва оукумат мулоқот намуда, масоили нигаронии озодии динӣ, аз ҷумла боздошти мусалмонҳои осоишта, ки ба даҳолати ҳукумат ба умури динии онҳо аз соли 2012 эътироз карда буданд, мавриди сӯҳбат қарор гирифт.

Сафир ва дигар мақомоти расмии ИМА такроран ба мақомоти расмии ҳукумати **Бруней** ёддошт карданд, ки Иёлоти Муттаҳида бовар дорад, ки қорӣ қардани Кодекси ҷазои шариятӣ (КҚШ), аз ҷумла ҷазои ниҳоят вазнин дар қисми охири он риояи яқчанд ўҳдадорихои байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи инсон, ки ин кишвар бар души худ гирифтааст, ғайриимкон мекунад. Моҳи май суҳангӯи Департаменти давлатии ИМА нигаронии қиддиरो дар бораи моддаҳои КҚШ бо шарҳояш, ки дар матбуот ба таври назаррас инъикос шуд, баён намуд.

Дар **Покистон** Сафири махсуси ИМА дар Созмони ҳамкории исломӣ барои муҳоқимаи аҳамияти ба озодии динӣ додани афзалият ва таъсири манфии қонунҳои таҳвин ба дин ба аъзоёни ҷомеаи ақаллиятҳои динӣ чаласаҳо гузаронид. Ў бо мақомоти расмии Ҳукумат, пешвоёни динӣ, академикҳо ва пешвоёни ҷомеаи шаҳрвандӣ аз ҳамаи ҷамоатҳои ақаллиятҳои динӣ, аз ҷумла гурӯҳҳои ақаллиятҳои исломӣ ва ҷамъиятҳои масеҳиён баҳс мекард, ки чунин маҳдудияти озодии суҳан бар зарари ҷамъияти исломӣ ва кишвар аст.

Сафорат ва ҳайати консулгарӣ дар **Индонезия** дар яқчанд барномаҳои телевизиони милли дар муҳоқимаи мавзӯҳои баста ба таҳаммулпазирии динӣ ва чандандешӣ иштирок доштанд. Моҳи июл онҳо барои тавсеаи таҳаммулпазирии динӣ ва чандандешӣ ўрдугоҳи серӯзаи “Аз бисёрон – ягона” (E Pluribus Unum) ва мусобикаи блоггериро барои донишҷӯён ва пешвоёни ҷавон, ки ҳамаи гурӯҳҳои асосии динӣ ва созмонҳои шаҳрчаҳои донишҷӯёнро намояндагӣ мекарданд, гузарониданд. Ин рӯйдод бо ифторе, ки аз тарафи Сафир барои иштирокчиён аз шаҳраки донишҷӯён, пешвоёни динӣ, мақомоти давлатии баландпояи расмӣ ва СҒХ, ки асосан ба мавзӯи озодии динӣ сару қор доранд, дода шуд, хотима ёфт.

Мо ҳукуматдорони **Чин**ро водор қардем, ки онҳо барои қам қардани шиддат бикӯшанд, ўҳдадорихои байналмилалии Чин барои ҳимояи озодии динӣ ва дигар ҳуқуқҳои умумиҷаҳонии инсон ва сиёсати ақсулнатича дар Шинҷон ва дигар минтақаҳои этникиро пиёда созанд. Иёлоти Муттаҳида қиддан қонибдори нигоҳ доштани анаъанаҳои нотақрори динӣ, фарҳангӣ ва забони Тибет ва ҳимояи ҳуқуқи инсон барои тибетихо дар Ҷумҳурии халқии Чин мебошад.

Мақомоти расмии ИМА гурӯҳҳои динӣ ва пешвоёнашонро дар **Сурия**, Иёлоти Муттаҳида ва дар тамоми ҷаҳон муайян қард, то ки ҷамъияти онҳо қурра пайваст шаванд ва ҳуқуқи инсонии онҳо дар Сурия ҳам имрӯз ва ҳам дар оянда ҳамчун дар давлати озод ва

демократӣ мавриди эҳтиром қарор бигиранд. Фиристодаи махсус барои Сурия ва дигар мақомоти расмӣ баландпояи ИМА бо намояндаҳои масеҳиёни православӣ, сунниҳо, друзҳо ва ҷамъияти шиаҳо мулоқот намуда, ба масъалаҳои таъмини ёрӣ ба аҳолии осебпазир ва мубориза бар зидди хушунатҳои мазҳабӣ тавачҷӯҳо ҷалб карданд. Иёлотӣ Муттаҳида сабт ва ҳуҷҷатгузорӣ кардани нақзҳо ва таҳқиқоро, ки аз ҳама ҷониби низоъ руҳ меоданд, тавассути Комиссияи СММ оид таҳқиқот ва тавассути дастгирии бевоситаи кӯшишҳои аз тарафи Сурия пуштибонӣ кард.

Дар **Непал** намояндаҳои Сафорати ИМА перомунӣ нигарониҳое, ки баста ба ҳимояи ақаллиятҳои динӣ, таъбири табақавӣ, озодии гирдиҳамоӣ барои гурӯҳҳои динӣ ва манъӣ ба дигар дин гузаштан ҳастанд, муҳокима доштанд. Сафорат ҳамчунин барои муҳофизат ва таъмир, ки воридшавӣ ва дастрасӣ ба маҳалҳои диниро осон мегардонанд, мадад расонид. Илова бар ин тавассути барномаҳои кӯмакхарчиҳои хурд барои ҷавонони имтиёздор, аз ҷумла мусалмонҳо, таҳаммулпазирии диниро рушд бахшиданд.

Ин мисолҳои гӯё ӯҳдадорихои Ҳукумати ИМА-ро барои рушд ва ҳимояи озодии динӣ дар тамоми ҷаҳон нишон медиҳанд. Аммо эҷоди як ҷаҳони озодтар ва таҳаммулпазиртар аз ҷониби як давлат ва ё муассиса номумкин аст. Ин амал кӯшиши давлатҳо, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва намояндагони ҳамаи фарҳангу динҳо талаб мекунад.

Мо умедвор ҳастем, ки гузориши имсола на танҳо хушунат, масъалаву нақзҳо муайян мекунад, балки он барои фаъолияти минбаъда ва масъулиятшиносӣ ангеҷаҳо эҷод мекунад. Мо давлатҳо, гурӯҳҳои ҷомеа, созмонҳои дар асоси дин ва дунявият таъсисёфта, донишҷӯён, фаъолон, ҳимоятгарони ҳуқуқи инсон, ислоҳгароён ва ҳар шаҳрванди муқаррариро даъват мекунем, ки ин гузоришро барои пешрафти озодии динии байналмилалӣ, ҳуқуқҳои умумибашарии инсон, ки ҳамаи мо ба он ҳамроҳем, истифода баранд. Вақте ки нақзи озодии динӣ ба носуботӣ ва рукуди иқтисодӣ саҳм мегузорад, эҳтиром ба озодии динӣ роҳро барои ҷаҳони боз ҳам босубот, ошошта ва пешрафта тоза мекунад.

Гузориши байналмилалӣ дар бораи вазъи озодии динӣ дар соли 2014

Тоҷикистон

Хулосаи мухтасар

Конститутсия барои озодии динӣ, аз ҷумла ҳуқуқи танҳо ва ё якҷоя пайравӣ кардан аз дин ё пайравӣ накардан аз ҳеч дин ва интиҳоби озодонаи ибодати дини интиҳобкардари қарор медиҳад. Дар айни замон қонун иштироки ҳар шахси аз 18-сола хурдро дар фаъолияти иҷтимоии динӣ манъ мекунад ва Ҳукумат ин манъро пурзӯртар гардонидаст. Мувофиқи фатвои Шӯрои уламо, ки баландтарин созмони олимони динии кишвар мебошад, аксари занҳои ҳанафимазҳаб аз иштирок дар маросимҳои динӣ маҳрум гардидаанд, аммо ин маҳрумӣ ба дигар динҳо ва гурӯҳҳои динӣ дахл надорад. Ҳукумат

нафароне, ки “ифротӣ” шинохта шудаанд, ҳабс кардааст ва нигарониҳои худро аз он гурӯҳҳои динӣ, ки ба тартиботи ҷомеа ҳамчун таҳдидгар шинохта шудаанд, идома додааст. Ҳукумат сабти номи иттиҳодияҳои диниро зерин назорати қатъӣ гирифта, фаъолияти он масҷиде, ки талаботи қоидаҳои бақайдгириро риоя накардаанд, баста, фаъолияти он масҷидҳое, ки шарту шароити сабти номро пурра иҷро накардаанд, рӯхсат додааст. Пешвоёни калисои протестантҳо аз даҳолати идораҳои амният шикоят кардаанд ва Кумитаи оид ба қорҳои дин (КҚД) ҳамонро Шоҳидони Яҳво ва як калисои маҳаллии протестантҳоро сабти ном накардааст. Ҳукумат ҳамонро назорати қатъиро аз болои нашри адабиёти динӣ ва маърақаҳои динӣ идома додааст.

Ҳамчунин гузоришҳо дар бораи паст задани шаън дар асоси диндорӣ, ба монанди таҳқири донишҷӯӣ масеҳӣ дар асоси мазҳаби ӯ ва ё гуфтани латифа дар асоси ибодати намояндаҳои ақаллиятҳои динӣ буданд.

Сафири ИМА, дигар қормандони Сафорат ва намояндаҳои расмии Ҳукумати ИМА, ки ба мамлакат ташриф меоварданд, бо намояндаҳои Ҳукумат, аз ҷумла, қормандони КҚД ва пешвоёни дин барои муҳокимаи масъалаҳои озодии динӣ, аз ҷумла, маҳдудиятҳои барои иштирок накардан дар маросимҳои динӣ нисбат ба хурдсолон ва занҳо ҷорикарда, даҳолат ба фаъолияти калисоҳои маҳаллии протестантҳо, кӯшиши аз нав бақайдгирии Шоҳидони Яҳво, маҳкумиятҳо дар асоси ифротгароии динӣ, додани имконият ба дидори афроди барои ифротгароии динӣ ҳабсшуда ба Кумитаи байналмилалӣ Ҷилоли Аҳмар (КБҲА), дар бораи маҳдудиятҳои таълими динӣ, пӯшидани либоси динӣ ва ҷопу воридоти адабиёти динӣ мулоқотҳо анҷом додаанд. Моҳи июн намояндаҳои расмии Ҳукумати ИМА бо намояндаҳои расмии КҚД ва Вазорати қорҳои хориҷӣ масъалаҳои озодии диниро муҳокима карданд.

Боби I. Демографияи динӣ

Ҳукумати ИМА аҳолии ҷумҳуриро 8,1 миллион (тахмин аз июли соли 2014) медонад. Дар асоси гуфтаи олимони маҳаллӣ зиёда аз 90 дарсади аҳоли мусалмон аст. Аксарияти мардум пайрави мазҳаби Ҳанафия, ки мазҳаби анъанавии Осиёи Марказӣ ба ҳисоб меравад, мебошанд. Аз рӯи тахмин 4 дарсади мусалмононро шиаи исмоилӣ, ки ғолибан дар Вилояти мухтори Қуҳистони Бадахшон дар шарқии Тоҷикистон сукунат доранд, ташкил медиҳад.

Ҳамчунин дар мамлакат масеҳиён, шумораи ками баҳоихо, ҳаре кришнаидҳо, Шоҳидони Яҳво ва яҳудиҳо ҳастанд. Гурӯҳи аз ҳама бузург ин масеҳиёни проваславии русҳо мебошад; ҳамчунин баптистҳо, католикҳои романи, имондорони рӯзи ҳафтуми адвентистҳо, лютеранҳо ва протестантҳои кореягӣ ҳастанд.

Боби II. Вазъи эҳтироми озодии динӣ аз ҷониби Ҳукумат

Доираи ҳуқуқӣ

Конститутсия барои озодии динӣ, аз ҷумла ҳуқуқи танҳо ва ё якҷоя пайравӣ қордан аз дин ё ҳеч дин ва интиҳоби озодонаи ибодати дини интиҳобқардари қорлат медиҳад.

Ягон дин дини расмии давлатӣ нест, аммо Ҳукумат мақоми махсуси мазҳаби Ҷанафиро эътироф дорад.

ККД ин ниҳоди асосиест, ки назорат ва татбиқи қонунҳои диниро иҷро мекунад. Маркази исломшиносии назди Дастгоҳи иҷроияи Президент таҳаввулоти диниро назорат мебарад ва ба Ҳукумат барои таҳияи сиёсати динӣ мадад мерасонад.

Қонун дар бораи масъулияти падару модар шахсони аз 18-сола хурдро аз иштирок дар маърақаҳои динӣ, аз ҷумла сафари ҳаҷ, бо истиснои иштирок дар маросимҳои дафн, манъ кардааст. Бо ризоияти хаттии волидайн қонун барои бачаҳои аз синни 7 то 18 гирифтани дарси динӣ дар вақти холигиашон ва берун аз дарси мактаб ва барномаи таълимии давлатӣ ва ибодатро ҳамчун як қисми фаъолияти таълимӣ дар макотиби динӣ рухсат медиҳад.

Мувофиқи қонун ҳама гурӯҳҳои динӣ барои фаъолият кардан пеш аз ҳама бояд сабти ном шаванд. ККД ин марҳаларо назорат мебарад. Дар сурати набудани рухсати расмӣ ҳукумати маҳаллӣ метавонанд ибодатгоҳро бандад ва ҳар узви онро барои бори нахуст ба 280-400 сомонӣ (53-75 доллари ИМА) ё 480-800 сомонӣ (91-151 доллари ИМА) барои тақроран вайрон кардани қонун ва 800-2000 сомонӣ (151-377 доллари ИМА) барои пешвоёни гурӯҳҳои динӣ ва 400-16000 сомонӣ (75-3019 доллари ИМА) барои ниҳодҳои ғайриқонунӣ ҷарима кунад. Ҳукумат феҳристи гурӯҳҳоеро, ки ифротгаро меҳисобад, дорад ва ба он Ҳизб-ут-Таҳрир, ал-Қоида, Ихвон-муслимин, Толибон, Ҷамоати таблиғ, Гурӯҳи исломӣ (Ҷомеаи исломии Покистон), Ҳаракати исломии Туркистони шарқӣ, Ҳизби исломии Туркистон (собиқ Ҳаракати исломии Ўзбекистон (ҲИЎ)), Лашкари Тайба, Тоҷикистони озод, Созмони таблиғот, Салафия, Ҷамоати Ансоруллоҳ ва Гурӯҳи 24 шомил ҳастанд.

Қонун ибодати мусалмонро дар чор ҷой маҳдуд кардааст: масҷид, қабристон, манзил ва зиёратгоҳҳо. Қонун дар бораи дин сабти ном, андоза ва макони масҷид, маҳдудияти шумораи масҷид, ки баста ба шумораи аҳолии маҳал аст, сабти ном мешавад, танзим мекунад. Масҷиди ҷомеъ, ки дар он одатан намозҳои панҷвақта низ хонда мешавад ва масҷиди калонтари ҷомеъ дар он ноҳияҳо рухсат дода мешаванд, ки аҳолиашон аз 10 ҳазор то 20 ҳазор бошад; ибодатгоҳҳои панҷвақта, ки дар онҳо намозҳои ҳаррӯза хонда мешавад, дар он маҳалҳо рухсат дода мешавад, ки аз 100 то 1000 нафар бошанд. Дар Душанбе масҷиди ҷомеъ дар он маҳалҳо иҷозат дода мешавад, ки дар он ҷо аз 30 ҳазор то 50 ҳазор нафар бошанд ва масҷиди панҷвақта дар он маҳалҳо рухсат дода мешавад, ки аҳолиашон аз 1000 то 5000 бошад. Қонун ба ҳар як ноҳия ва ё як шаҳр як масҷиди марказии ҷомеъ рухсат медиҳад ва дигар масҷид дар ин ноҳия ё шаҳр ба он тобеъ мебошанд. Ибодатгоҳҳо дар асоси оинномаи худашон таҳиянамуда дар биноҳое, ки намозгузорони ҳамин маҳалла ё шахсон ва ё бо мадади мардум сохта шудааст, фаъолият мекунанд. Қонун имконият медиҳад, ки имом-хатибон (онҳое, ки мавъиза мекунанд ва хутбаву намози ҷумъаро мехонанд) ва имомон аз ҷониби он шахсони марбутатаи ҳукуматӣ, ки ба масоили динӣ машғуланд, интихоб карда шаванд.

Қонун дар бораи дин талаб мекунад, ки ҳама созмонҳо ва гурӯҳҳо, ки мехоҳанд ба таълими динӣ машғул шаванд, нахуст рухсатнома гиранд ва дар ККД сабти ном шаванд. Танҳо масҷиди марказии ҷомеъи ноҳия метавонад барои шогирдони мактаби миёна

мадрасаро фаъол намоянд. Дигар масочид, агар расман ба қайд гирифта шуда бошанд, метавонанд барои шогирдони хурдсол макотиби динӣ таъсис диҳанд. Волидайн ба фарзандонашон дар манзил метавонанд дарси динӣ диҳанд ва хоҳиши омӯзиши бачаҳоро қонеъ кунанд. Қонун таълими хучрагиро берун аз оилаи худ манъ мекунад.

Барои вайрон кардани маҳдудиятҳо, фиристодани шаҳрвандон барои гирифтани таълими динӣ ба хориҷи кишвар, мавъиза кардан ва таълим додани доктринаҳои динӣ, барқарор намудани иртибот бо созмонҳои динии хориҷа бе ҳамоҳангӣ бо КҚД қонун ҷазои ҷиноятӣ муқаррар кардааст. Ҳамчунин қонун барои он гурӯҳҳои динӣ, ки ба муқобили ҳадафу нишондодҳои оинномавиашон фаъолият менамоянд, ҷазо муқаррар кардааст ва КҚД масъул аст барои чунин қонунвайронкуниҳо ҷарима ситонад.

Фатвои соли 2004 дар бораи манъи ибодати занҳо дар масҷид, ки аз ҷониби Шӯрои уламо қабул шуд, сиёсати расмии Ҳукумат дар бораи намозхонии занҳо дар масҷидро ифода мекунад, ҳамоно бокӣ мондааст. Фатвои мазкур таъкид дорад, анъанаҳои исломӣ, ки дар асоси таълимоти мактаби Ҳанафия ва суннӣ роиҷ аст, занҳо бояд дар манзил ибодат кунанд. Ба занҳо аз дигар гурӯҳу мазҳабҳо, ба монанди шиаҳои исмоилӣ ва масеҳиён фатвои мазкури Шӯрои уламо дахл надорад.

Низомнома дар бораи тартиботи ҷамъиятӣ, ки аз ҷониби шаҳрдории Душанбе соли 2012 қабул шуда буду мувофиқи он, агар шаҳрвандон аз гирду атрофи он ба шаҳрдорӣ шикоят баранд, истифодаи баландгӯякҳоро барои додани азон дар берун аз масҷид манъ кардааст, ҳанӯз ҷорист. Бо вучуди ин дар бисёр маҳаллаҳои Душанбе баландгӯякҳо барои додани азон истифода мешавад.

Қонун ҷашнҳои хусусӣ, аз ҷумла, ҷашнҳои арӯсӣ ва мавлуди Паёмбар (зодрӯзи Муҳаммад Паёмбар) ва маросими мотамро танзим мекунад. Қонун шумораи меҳмононро маҳдуд мекунад, ҷашнҳои исрофкоронаро барҳам медиҳад ва расму русуми анъанавии ҳадиядиҳӣ ва дигар оинҳоро назорат мекунад. Қонун дар бораи дин ин принципҳоро таъкид дорад, ки “ибодати ҷомеъ, расму русуми динӣ ва ҷашнҳо мувофиқ ба тарзи тазохурот, роҳпаймоӣ ва ҷашнҳо, намоишҳо ва марҳилаҳои осоишта, ки дар қонун тафсир шудааст, гузаронида шавад.”

Амалҳои Ҳукумат

Дар бораи боздошт ва ҳабси шахсон дар асоси динӣ гузоришҳо буданд. Ҳукумат барои маҳдуд кардани фаъолияти динӣ барои ҳимояи ҳуқуқҳои конституционӣ, тамомияти арзӣ, амният, тартиботи ҷамъиятӣ, саломатӣ ва ахлоқи ҷомеа ва ҳамчунин ҳуқуқ ва озодии дигарон аз қувваи худ бо ҳар баҳона васеъ истифода мебард. Ҳукумат салоҳияти худро дар бораи тасдиқи ҳар як фаъолияти динӣ, ки тавассути руҳсати он қонунӣ ҳисобида мешавад, таъкид мекунад. Шӯрои уламои ба ном мустақил барои гурӯҳҳои исломии динӣ фатвоҳо ва дастурҳоро таҳия мекард.

Созмонҳои ҳуқуқи инсон изҳор мекарданд, ки дар рӯйхати байни гурӯҳҳои аз ҷониби Ҳукумат ҳамчун “ифротгаро” манъшуда якчанд нафар аз ақаллиятҳои гурӯҳҳои исломӣ низ буданд. Дар давоми нимсолаи якум афсарони амниятӣ ва нерӯҳои қудратӣ 25 нафарро барои узвият дар созмонҳои манъшуда ва гумонбар дар содир кардани 12

чинояти мувофиқ ба қонунҳо дар бораи ифротгарой муттаҳам ва боздошт кардаанд. Аз ин 25 нафар гӯё 18-тоашон ба ҳаракати Салафия, чор нафарашон ба Ҳизб-ут-Таҳрир ва ду кас ба узвияти Ҷамоати таблиғ мансуб будаанд. Барои фаъолияти динӣ тахмин 95 нафар аъзои Ҷамоати таблиғ ва шумораи номуайяни пайравони Салафия дар маҳбас боқӣ мондаанд.

Дар таърихи 22 сентябр Суди Олӣ 11 узви ҳаракати манъшудаи Салафия барои ташкили фаъолияти созмони ифротгароро маҳкум кард. Ҳафт нафари онҳо ба сесолӣ ҳаёти ҳуқуқи гирифтанд ва ҳар яктои аз чор нафари дигар ба 60 000 сомонӣ (11 321 доллари ИМА) ҷарима шуданд. Суд сардори гурӯҳ Карим Давлатовро барои ташкили гурӯҳи ҷиноятӣ ба 10 сол маҳкум кард.

Рӯзи 18-уми август намояндаҳои сохторҳои қудратӣ эълон намуданд, ки онҳо панҷ нафарро дар ноҳияи ҷанубии кишвар Фархор бо ҷурми ворид шудан ба гурӯҳи Салафия боздошт кардаанд. Тахмин меравад, ҳукуматдорон панҷ нафарро ҳангоми тарғиб кардани ақидаҳои салафӣ дар боғи марказии ноҳияи Фархор дастгир кардаанд. Як намояндаи шӯъбаи корҳои динӣ ноҳияи Фархор ба рӯзноманигорон нақл кардааст, ки боздоштагон дар мӯҳлати тӯлонӣ диққати кормандони амниятро, чи тавре мегӯянд, бо “рафторҳои шубҳаомез”, аз ҷумла бо тарзи фарқкунанда ибодат дар масҷид, ба эътибор нагирифтани анъанаҳои мазҳаби Ҳанафия ва амалҳои хилофи шаръӣ ба худ ҷалб карда буданд.

Нахустин бор чунин қазия бо намояндаи қудратӣ рӯй дод ва дар матбуот иттилоъ буд, ки рӯзи 9 май ҳукуматдорон капитани милитсия Шариф Мираковро бо гумони узвият дар гурӯҳи Салафия боздошт карданд. Рӯзи 27 август матбуоти маҳаллӣ хабар дод, ки Суди вилоятии Хатлон пас аз се моҳи боздошт ва тафтишоти ин қазия мурофиаро боз намуд. Пас аз он, ки тахминан даҳ нафар шаҳрвандон ӯро ба ташкили баҳсҳои носолими динӣ, ки байни мардуми маҳаллӣ нифоқро эҷод кард, айбдор карданд, ҳукуматдорон Мираковро ба барангехтани нафрати динӣ муттаҳам карданд.

Намояндаҳои расмӣ Кумитаи давлатии амнияти миллӣ (КДАМ) чанд бор Шоҳидони Яхворо дар Душанбе бозпурсӣ карданд. Аз рӯи гуфтаи намояндаҳои Шоҳидони Яхво кормандони КДАМ се намояндаи Шоҳидони Яхворо ба идораашон рӯзи 4 июл даъват намуданд. Намояндаҳои Шоҳидони Яхво изҳор доштанд, ки КДАМ онҳоро таҳқир ва шаънашонро паст заданд ва се нафарашонро тарсонданд, ки онҳо “ҳамон аъзои Шоҳидони Яхво ҳастанд, ки барои паҳн кардани ақидаҳои динашон миёни дигарон ва фаъолият намудан аз рӯи дастури яҳудиҳои Амрико барои ноором кардани ҷомеа, иқро кунанд ва дар ин бора изҳорот нависанд. Кормандони расмӣ боздошту бозпурсиашонро дар он асос ҳақ мешумориданд, ки фаъолияти динии Шоҳидони Яхво ғайриқонунист. Намояндаҳои расмӣ илова намуданд, ки онҳо намегузоранд, ки Шоҳидони Яхво аз нав сабти ном шаванд.

Созмонҳои ғайриҳукуматӣ (СҒҲ) ва созмонҳои динӣ изҳор доштанд, ки мақомоти расмӣ баъзан сабти номи гурӯҳҳои диниро гоҳе бо баҳонаҳои техникӣ ва ё дар асоси маъмури рад мекарданд. Бе қайди расмӣ идомаи фаъолияти ин гуна гурӯҳҳоро метавонанд ҷиноят ҳисобанд ва ё ҷаримаи шаҳрвандӣ банданд. Ҳам СҒҲ дохилӣ ва ҳам хориҷӣ изҳор карданд, ки иттиҳодияҳои динии сабтиномшуда ва нашуда бо рейдҳо, назорат, боздошт ва қатъи маҷбурии иттиҳодияҳои динӣ дучор шудаанд. Моҳи июл 72 гурӯҳи ғайриисломӣ қайд шуда буд.

Дар давоми сол ККД барои таъсиси созмонҳои динӣ 23 аризаро қонеъ кард. Дар нишастии матбуотии ККД рӯзи 14 январ мансабдорони ККД изҳор доштанд, ки соли 2013 аз 416 аризаҳои иттиҳодияҳои динӣ барои сабти ном 135-тои онҳо қонеъ карда шуд. Аз ин 135 аризаҳои тасдиқшуда сегонашон масҷиди ҷомеаи марказӣ, 10 масҷиди ҷомеа ва 122 масҷиди панҷвақта буданд. ККД аризаҳои 238 иттиҳодияҳои диниро дар асоси мувофиқ набудан ба талаботи қонун барои сабти ном рад кардааст.

Дар давоми сол мақомот камаш ду мадрасае, ки рухсат надоштанд, баст ва ғаёлияти 128 масҷидро, ки дар ККД ба қайд гирифта нашудаанд, “муваққатан боздошт” карда, ғаёлияти 44 масҷидро, ки ғаёлияташон боздошт шуда буд, аз нав рухсат додааст.

Рӯзи 21-уми феврал матбуот хабар дод, ки имоми масҷиди панҷвақта аз шаҳри Кӯлоб Комилҷон Ғайзов зери шубҳаи таълими динии ғайриқонунӣ ва эҷод кардани нафрати динӣ қарор гирифта будааст. Мувофиқи гузориши телевизионӣ Ғайзов дар масҷиди ғаёлияти мадрасаи ғайриқонуниро ба роҳ монда, дар он ҷо ба нафарони аз 12 то 30-сола асосҳои исломро меомӯзонид. Замони қовтуков дар масҷид мақомот зиёда аз 300 нусха маводи динӣ, ки аксарашон умуман бо таълимоти қабулшудаи Ҷанафия мувофиқ набуданд, ёфтанд. Ғайзов изҳор дошт, ки ин маводҳо барои истифодаи худӣ ӯ буданд ва ба шогирдон танҳо матни Қуръонро таълим меод. Тафтишоти ҷиноятӣ қазияи Ғайзов то охири сол идома дошт.

Телевизиони давлатӣ гузориш дод, ки дар рейди аввали июн мақомоти шӯъбаи оид ба корҳои динӣ ноҳияи Ҳисор мадрасаи ғайриқонуниро ошкор карданд, ки аз ҷониби Ҳакималӣ Низомов, ки инчунин бо номи Қорӣ Абдулҳаким маъруф аст, ғаёл шуда буд. Мақомот ба муқобили Низомов дар асоси моддаҳои Кодекси ҷиноятӣ баста ба монанди шудан ба гирифтани таълими расмӣ, расонидани азоби ҷисмонӣ ва рӯҳӣ ва дузанау серзанагӣ тафтишоти ҷиноятиро оғоз кардаанд. Дар асоси гузоришҳои матбуот Низомов асосҳои исломро ба зиёда аз 80 баҷа аз синни се то ҳаҷдаҳо сола дар мадраса, ки дар манзили истиқомати худӣ Низомов буд, таълим меод. Волидайн гӯё барои иштироки фарзандонашон дар дарсҳои Низомов ба ӯ 300 сомонӣ (57 доллари ИМА) меоданд. Барномаи таълимиро худӣ ӯ таҳия намуда, рукнҳои асосии исломро фаро мегирифт. Илова бар ин телевизионӣ ҷойҳои қабудшуда ва ё хунҳобидаи шогирдони мадрасаро, ки гӯё, дар натиҷаи задани онҳо аз ҷониби толибилмони калонсолтари Низомов таълиммеода ба вучуд омада буд, нишон дод. Ҳамчунин гузоришҳо нишон меоданд, ки манзилҳои мадраса ба меъёрҳои санитарӣ ҷавобгӯӣ набуданд.

Шоҳидони Яхво ҳамонро аз ККД талаб мекарданд, ки қазияи раддияи сабти номи онҳо аз соли 2004 барои қайд ҳамчун як гурӯҳи динӣ аз нав дида шавад. Аммо то охири сол ККД ба талаботи Шоҳидони Яхво посух надод ва аризаҳои сабти ном ханӯз қонеънашуда боқӣ мондааст. Рӯзи 30 январ ККД аризаҳои барои сабти номи Шоҳидони Яхворо дар асоси он, ки мактуби мақомоти маҳаллӣ дар бораи тасдиқи нишониро надорад, бори дувум баргардонидаст. Рӯзи 4 август маъмурияти ноҳияи Сино аризаҳои Шоҳидони Яхворо дар бораи тасдиқи нишонии ҳуқуқи онҳо ҳамчун Воч Тауэр Байбл энд Трэк Сосайити (Watch Tower Bible & Tract Society) дар Душанбе тасдиқ намуд. Рӯзи 8 август намоёнҳои Шоҳидони Яхво ҳуҷҷатҳои марбутаро барои тасдиқ ба ККД супорида, талаб

карданд, ки сӯхбати онҳо бо мақомоти ККД дар атрофи аризаи то ҳол қоньнашудаашон дар бораи сабти ном ташкил карда шавад. Ҳангоми вохӯрии ноябри 2013 бо намояндаҳои Watch Tower Bible & Tract Society аз Пенсилвания ва намояндаҳои маҳаллии Шоҳидони Яхво раиси ККД Абдурахим Холиқов пешниҳод кард, ки намояндаҳои маҳаллии Шоҳидони Яхво бояд ҳуҷҷатҳоро барои сабт бо номи нави Воч Тауэр Байбл энд Трэк Сосайити дар Душанбе пешниҳод намоянд. Декаби 2013 ККД ҳуҷҷатҳои барои сабт супоридаро бо пешниҳоди ворид намудани тағйири ночиз ба оинномаашон, ки Шоҳидони Яхво пеш аз таслим намудани ҳуҷҷатҳо ворид карда буданд, баргардонид.

Роҳбарони калисоҳои масеҳии маҳаллӣ гузориш доданд, ки кормандони ҚДАМ ба калисоҳояшон ташриф оварданд, огоҳ карданд, ки бачаҳоро ба ибодат роҳ надиханд, вагарна пешвоёни калисоро бо қинояти “сиёсӣ ва динӣ” ҷарима мекунанд, агар онҳо ибодатро дар калисоҳои сабти ном нашуда идома диҳанд.

Рӯзи 8 январ мақомоти Шӯъбаи қорҳои динии вилояти Суғд гузориш доданд, фаъолияти 24 масҷид дар ҳудуди вилоят, ки қаблан баста шуда буданд, дубора сар шуд. Мақомоти ККД гуфтанд, ки он масҷид аз сабаби надоштани ҳуҷҷати сабти ном ва ё ҳуҷҷатҳояшонро дер ва хато супорида буданд ва ё ҳуҷҷатҳояшон гум шуда буд, баста шуда буданд. Мақомоти шӯъбаи вилояти қорҳои динӣ акнун он масҷидҳоро руҳсат доданд, ки фаъолиятшонро аз сар гиранд.

Рӯзи 11-уми феврал мақомоти ККД гузориш доданд, ки моҳи январ 11 масҷиди нав, аз ҷумла, як масҷиди ҷомеъ ва 10 ибодатгоҳи панҷвақта сабти ном гардидаанд.

Моҳи феврал шӯъбаи қорҳои динии Кӯлоб дари 20 масҷиди минтақаи Кӯлобро муваққатан баст ва сабабашро дар набудани ҳуҷҷатҳои зарурӣ шарҳ дод. Мувофиқи гуфтаи яке аз мақомот ин масҷид дар биноҳои ҷамъиятӣ ҷойгир шуда буданд, ки барои ибодат руҳсат надоштанд. Мақомоти маҳаллӣ изҳор карданд, ки баробари таҳия намудани ҳуҷҷатҳои зарурӣ масҷиди мазкур ба фаъолият аз нав сар мекунанд. Айни замон мақомоти вилояти Хатлон ҳар яки ҳашт имоми бе иҷозатномаи ин масҷидро 280 сомонӣ (53 доллари ИМА) ҷарима кардаанд.

Ҳамчунин гузоришҳои мақомот дар бораи манъи ифодаи динӣ ва ё ибодат буданд. Рӯзи 24 июл матбуоти маҳаллӣ хабар доданд, ки аз ибтидои соли нав мақомот аз комиссияи махсус дар шаҳри Хучанд ҳуҷҷатҳои масҷиди Хучандро барои мувофиқат кардани онҳо бо қонунҳои ҷорӣ дар бораи созмонҳои динӣ тафтиш мекарданд. Моҳи август ин комиссия аз 48 масҷид фаъолияти 26-тоашро тафтиш намуда, дар ду масҷид барои дар биноҳои ғайриқонунӣ будан ибодатро манъ кард. Кумита барои вайрон кардани қоидаҳои маъмурӣ ба муқобили ташкилкунандагони ин масҷидҳои “ғайриқонунӣ” ҳуҷҷат тартиб дод.

Дар нимсолаи аввал мақомот 22 нафарро барои дар ҷойҳои барои ибодат нишондода нашуда намоз хондан ҷамъулҷамъ 3865 сомонӣ (729 доллари ИМА) ҷарима кардаанд. Дар ҳамин муддат мақомот барои ғайриқонунӣ додани таълими динӣ шахсонро 157 ҷазои маъмурӣ дода, дар ҳаҷми 44760 сомонӣ (8445 доллари ИМА) ҷарима карданд.

Аз рӯи маълумоти ККД 158 шахрванд ғайриқонунӣ дар кишварҳои исломӣ дар улуми динӣ таҳсил доштанд. Чамбулчамъ 3054 шахрванди мамлакат дар кишварҳои хориҷӣ ғайриқонунӣ таҳсили динӣ карда, 2896 онҳо баъди хатми таҳсилашон ихтиёран баргаштанд. Мувофиқ ба талаботи ККД донишҷӯёне, ки дар ватан соҳиби маълумоти олий ва ба донишгоҳи хориҷӣ қабул шудаанд, бояд барои таҳсил дар хориҷа рухсат дошта бошанд.

Мувофиқи гузоришҳои матбуот чор имом-хатиби ноҳияи Кӯлоб пас аз он, ки онҳо барои муайян намудани қибла (Макка, ки мусалмонон ба он тараф намоз мегузоранд) асбобҳои электрониро истифода бурданд, аз вазифаи худ даст кашиданд. Аммо маълум нест, ки онҳо аз вазифаҳои онҳо даст кашидаанд ё на. Мақомоти бахши минтақавии қорҳои динӣ ба мухбирон гуфтаанд, ки қорӣ кардани “навигарии ихтиёрӣ” барои муайян намудани қибла миёни аҳли ибодат нофаҳмӣ ва ночурӣ ба вучуд овард. Комиссияи Шӯрои уламо ва имом-хатибон муқаррар карданд, ки имом-хатибон сабаби аз тарзи анъанавии муқаррар кардани қибла даст кашиданишонро шарҳ дода натавонистанд ва бинобар ин гуфтанд, ки амали онҳо аз ҷиҳати касбӣ мавриди қабул набуд.

Рӯзи 14-уми август сардори шӯъбаи қорҳои динӣ минтақаи Кӯлоб Шариф Абдулхамидов ба хабарнигорон гуфт, ки аз миёнаи июл шӯъбаи ӯ барои фаъолияти расмӣ ба 20 масҷиди ноҳияи Восеъ рухсат додааст. Ин ибодатгоҳҳо қаблан бе иҷозати расмӣ Ҳукумат фаъол буданд. Абдулхамидов ҳамчунин маълумот дод, ки ҳамонро дар ноҳияи Восеъ 26 масҷиди дигар бе сабти ном фаъолият доранд. Бо вучуди хавфи баста ва ҷарима шудан роҳбарони ин масҷид барои супурдани ҳуҷҷатҳои зарурии сабти ном намешитобанд.

Рӯзи 14-уми январ дар нишасти матбуотӣ мақомоти ККД изҳор кард, ки ККД номгӯи мавъизаҳо барои масҷиди ҷомеъро ба таъбиқ расонидааст ва онро ба масҷиди марказии ҷомеъ ва масҷиди ҷомеъ дар тамоми кишвар мефиристад. Ин дастури 300-саҳифаина иборат аз 45 мавъиза буда, бо оятҳои Қуръон ва порчаҳо аз гуфторҳои олимони мазҳаби Ҳанафия пурмазмунтар гардидааст ва барои барқарорӣ сулҳу субот хидмат мекунад. Намояндаи расмӣ ККД ба матбуот гуфт, ки имом-хатибон аз онҳо хоҳиш доштаанд, ки китобе таҳия кунанд, ки барои тайёр кардани мавъизаҳои намози ҷумъа мадад расонад. Ҳарчанд намояндаҳои ККД дар мулоқотҳо бо рӯҳониён таъкид мекарданд, ки истифодаи ин низомнома иҷборӣ нест, мувофиқи гузоришҳои матбуотӣ баъзе қоршиносон бовар доранд, ки ККД ин низомномаро барои зерӣ назорати иловагӣ гирифтани имом-хатибон истифода мебарад. Мувофиқи гузориши матбуоти 8 май имом-хатибони бештар аз 10 масҷиди ҷомеи Душанбе тасдиқ карданд, ки ба онҳо ҳанӯз он низомнома нарасидааст, аммо ба онҳо ҳар ҳафта дар мавзӯи мушаххас мавъиза аз ҷониби ККД фиристода мешавад.

Рӯзи 1-уми январ ККД ба пардохти моҳона ба имом-хатибон дар ҳаҷми 800-1000 сомонӣ (151-189 доллари ИМА) вобаста ба мансабашон сар кард. Моҳи март ККД ҳамчунин пардохти 25 дарсади арзиши либоси махсуси имом-хатибонро, ки вақти иҷрои вазифа бояд пӯшанд, тасдиқ кард.

Масҷидҳо дар умум фатвои соли 2004-и Шӯрои уламо дар бораи манъи ибодат барои занҳо дар ибодатгоҳҳо пурзӯртар карданд. Бисёр имомон изҳор карданд, ки онҳо

бовар доранд, агар дар масҷидҳояшон занҳоро рухсати ибодат меоданд, ҳатман гирифтори ишкеле бо Ҳукумат мешуданд. Рӯзи 14-уми январ раиси Шӯрои уламо Саидмукаррам Абдуқодирзода ба хабарнигорон гуфт, ки Шӯрои уламо барои он ибодати занҳоро дар масҷид манъ кардааст, ки ибодатгоҳҳо барои адои алоҳидаи намоз аз мардҳо барои занҳо василаи заруриро надоранд. Масалан, аксари биноҳои масҷидҳо якқабатаанд ва танҳо як даромадгоҳ доранд. Абдуқодирзода изҳор дошт, ки Шӯрои уламо ин фатворо бозхонд хоҳад кард, вақте ҷойҳои ибодат такмил ёфта, барои марду зан даромадгоҳҳои алоҳида сохта мешаванд. Иртиботҳои ҷомеаи шахрвандӣ ишора ба он карданд, ки баъзе занҳои пайрави мазҳаби Ҳанафия мехостанд намози ҷамоа бихонанд, аммо аз тарафи ҳукумат манъ гардидани ҷамъомадҳои динии рухсатнашуда онҳо аз чунин ибодат худдорӣ мекунанд.

Дар давоми сол Шӯрои уламо шарҳи худ дар бораи дарозии риш, ки андозаи он аз як мушт зиёд набошад ва либоси занҳо, ки ба истиснои дастон, рӯй ва бучули пой дигар ҳама баданро пӯшонанд, ҳимоя кард.

Рӯзи 12-уми феврал Маркази исломии Тоҷикистон, ки ниҳоди назоратии Шӯрои уламо ба ҳисоб меравад ва намояндаҳои масҷидҳои марказии ҷомеъ аз тамоми кишвар мебошад ҳам мақомоти олии мазҳаби Ҳанафияи мамлакат ба ҳисоб меравад, фатвое содир кард, ки мувофиқи он танҳо рӯҳониёни мансабдор метавонанд ҷанозаи мадфунро хонанд. Ин фатво васияти гоҳе баҳсангези пеш аз вафоти мадфун ва ё пайвандони наздикаш дар бораи хондани ҷанозааш аз ҷониби шахси муайянро иваз мекунад. Ҳадаф аз содир кардани ин фатво ин барҳам додани баҳсу мунозира ҳангоми хондани ҷаноза, ки обрӯи рӯҳониёнро мерезонад, мебошад. Матбуот баҳси миёни намояндаи маъруфу баобрӯи дин ва собиқ имом-хатиб Эшони Нуриддинҷон ва имом-хатиби фаъол Ҷамолиддин Амонуллозода дар бораи аз тарафи кӣ хондани ҷаноза дар маросими дафнро ба таври васеъ инъикос намуд. Хонаводаи марҳум аз Эшони Нуриддинҷон хоҳиш кардааст, ки ҷанозаи падарашонро хонад, вале Амонуллозода гуфт, ки ҳамчун имом-хатиби масҷиде, ки дар он ҷо маросими ҷаноза мегузашт, ӯ бояд хонад.

Рӯзи 21-уми январ намояндаи расмии ККД ба матбуот хабар додааст, ки пешвоёни масҷид дар ҳамаи 365 ибодатгоҳи ҷомеъ ва масҷидҳои марказии ҷомеъ дар тамоми кишвар ва дар ҳамаи 51 масҷидҳои панҷвақтаи шаҳри Душанбе камераҳоро насб карданд. Марҳалаи насби камераҳои амниятӣ дар масҷидҳо соли 2012 бо изҳор кардани он, ки ин дурбинҳо барои амнияти намозгузoron аст, сар шуда буд. Намояндаҳои расмии ККД гуфтанд, ки дар минтақаҳо камераҳоро танҳо дар масҷидҳои ҷомеъ часпонданд, зеро ибодатгоҳҳои панҷвақтаи минтақаҳо барои харидан ва насби камера маблағи кофӣ надоштанд. Намояндаҳои расмии ККД инчунин изҳор доштанд, ки мақсад доранд дар оянда дар масҷидҳои панҷвақтаи минтақаҳо камераҳоро насб кунанд.

Рӯзи 11-уми июн намояндаи расмии шӯъбаи вилоятии корҳои динии Суғд ба матбуот гуфт, ки фаъолияти панҷ мадраса, ки июни 2013 қатъ шуда буд, аз 1 сентябр ба нақша гирифта шудааст. Шӯъбаи вилоятии корҳои дин дар Суғд як гурӯҳи кориро таъсис додааст, ки он бояд барномаи таълимиро таҳия ва меъёрҳои таълимиро муайян кунад, то ки онҳо барои гирифтани иҷозатнома аз Вазорати маориф ва илм имконият пайдо кунанд. Илова бар фанҳои динӣ барномаи нав таҳияшуда таълими касбу ҳунарро низ фаро мегирад. Мувофиқи гуфтаи мақомот раҳбарони мадрасаҳо дар Хучанд барои гирифтани

ичозатнома аз Вазорати маориф ва илм ҳамаи хуччатҳои заруриро тайёр намудаанд ва роҳбарони мадрасаҳои боқӣ низ хуччатҳои заруриро барои сари вақт гирифтани иҷозатнома аз Вазорати маориф ва илм барои оғоз кардани фаъолият дар соли нави хониш таҳия карда буданд. Аммо то охири сол аз Вазорати маориф ва илм ҳеч мадраса ва илм нагирифта буд.

Рӯзи 1-уми феврал намояндаҳои ККД ба матбуот эълон намуданд, ки комиссия дар ҳайати раиси ККД, раиси Шӯрои уламо ва дигар роҳбарони ККД барои додани шаҳодатнома аз имом-хатибони якҷанд масҷидҳои ҷомеъ ва ҳам сардорони шӯъбаҳои корҳои динӣ ноҳияҳо имтиҳон гирифтанд. Ҳадаф аз гузаронидани чунин имтиҳон ин санҷидани то кадом дараҷа имомон Қонун дар бораи дин ва таҷрибаҳои вобаста ба қонунгузорию медонанд. Саволҳои имтиҳон дар бораи қонунгузориҳои кишвар, шариат ва дигар қонунҳои марбута буданд.

Рӯзи 13-уми май мақомоти шӯъбаи корҳои динӣ минтақаи Кӯлоб ба хабарнигорон иттилоъ додааст, ки комиссия иборат аз намояндаҳои ККД, намояндаҳои маҳаллии Шӯрои уламо ва имом-хатибони 57 масҷиди ҷомеъ мулоқот бо 500 нафар рӯҳониён дар қисми ҷануби кишварро ба нақша гирифтаанд. Комиссия хулоса баровард, ки имом-хатибон дар бораи рукнҳои асосии мазҳаби Ҳанафӣ Исломи, аз ҷумла чӣ тавр гузаронидани намози ҷумъа дониши кам доранд. Мувофиқи гуфтаи мақомоти ККД онҳо ба муассисони масҷид муроҷиат мекунанд, ки имом-хатибоне, ки натавонистанд дониши казоиро дар бораи мазҳаби Ҳанафӣ ислом надоранд, аз вазифаашон озод карда шаванд ва ба ҷойашон дигаронро тавсия кунанд.

Моҳи феврал Маркази исломии Тоҷикистон барои тақмили дониш дар бораи мазҳаби Ҳанафӣ ислом давраи омӯзиши думоҳа барои имом-хатибон дар масҷиди ҷомеи Душанбе ташкил намуд. Раиси ККД Холиқов ҳангоми сӯҳбат тавачҷӯҳи иштирокчиёни курси духафтаинаро ба он ҷалб кард, ки дар тамоми кишвар анъанаҳои “ғайриқабули” берун аз мазҳаби Ҳанафӣ паҳн шуда, метавонад барои пайдо шудани норизоият миёни мусалмонони суннимазҳаб сабаб гардад.

Вазорати маориф ва илм татбиқи моддаҳои қонунии баста ба дастурҳои динӣ дар мактабҳоро назорат мекард. Таълими исломӣ танҳо дар мадрасаҳои исломӣ дода мешавад. Вазорати маориф ва илм ректор, факултаҳо ва ҳамаи барномаҳои таълимии Донишқадаи исломии Тоҷикистонро, ки дар мамлакат ягона таълимгоҳи маълумоти олии мебошад, тасдиқ кардааст. Ҳукумат барномаҳои мадрасаҳоро бозрасӣ карда, ҳар замон дарсҳоро низ назорат мебард.

Ягона қуништ дар мамлакат ҳанӯз сабти ном нашудааст, зеро шумораи яҳудиён кам буда, барои расман ба қайд гирифтани қоғаз нест. Бо вучуди ин Ҳукумат ба ҷамъияти онҳо рухсат додааст, то ки бе монеа ибодат кунанд. Қуништ дар биное ҷойгир шудааст, ки онро Ҳукумат ба ивази бинои кӯҳнаи қуништ ба ҷойаш биноҳои нави ҳукумати сохташуда, соли 2010 дода буд.

Ҳукумат чоп, воридот аз хориҷа ва паҳн кардани адабиёти диниро зери назорати қатъӣ қарор додааст. Гурӯҳҳои динӣ метавонанд “шумораи мутаносиб”-и маводҳои мушаххаснашудаи адабиёти диниро истеҳсол, ба хориҷа содир, аз хориҷа ворид ва паҳн

кунанд. Бо вучуди ин барои ин корҳо ҳамоҳангии пешакӣ бо идораҳои марбути давлатӣ талаб карда мешавад. Танҳо созмонҳои динӣ метавонанд корхона барои истеҳсоли мазмуни динидошта кушоянд. Адабиёт ва маводҳои, ки барои заруроти динӣ аз ҷониби созмонҳои динӣ истеҳсол мешаванд, бояд номи пурраи созмони диниро нишон диҳанд.

Ҳукумат якҷанд маҳдудиятҳоро барои мавод ва адабиёти динӣ содир кардааст. Мақомот барои бе рухсати ККД “истеҳсол, содир, ворид, фурӯш ва паҳн кардани адабиёти динӣ” ҷаримаҳои гарон муайян кардааст. Барои вайрон кардани қонун барои фардҳо то ба 2800 сомонӣ (528 доллари ИМА), барои намояндаҳои расмӣ ҳукумат 6000 сомонӣ (1132 доллари ИМА) ва барои шахсони ҳуқуқӣ 12000 сомонӣ (2264 доллари ИМА) ҷарима муайян шудааст. Пеш аз додани рухсати чоп Ҳукумат барои “такризи” ҳар саҳифаи адабиёти динӣ музд мегирад. Нашрияҳои ҳукумати мунтазам адабиёти диниро ба таъби намерасонданд, аммо дар баъзе мавридҳо нусхаҳои Қуръонро ба тоҷикӣ чоп кардааст.

Мақомот фурӯшгоҳҳои китоб, дӯкони газетаҳо, киоскҳо, бозорҳо ва масҷидҳоро тафтиш карда, маводҳои динӣ қайднашударо мусодира мекарданд. Фурӯшандаи нашрияҳоро рухсат буд, ки матнҳои динӣ, аз ҷумла Қуръон, ҳадис, зиндагиномаи Паёмбар ва китобҳои ибодатро савдо кунанд. Вале Ҳукумат ба китобфурӯшон рухсати савдои адабиёти шиа, матнҳои, ки “ғайриҳанафӣ” ҳисобида мешаванд ё мавъизаҳои садо ва видеои имомҳои машҳур тоҷикро намодааст. Фурӯши филмҳои хоричӣ, ки қаблан Ҳукумат маҳдуд карда буд, дар давоми сол дастрас буданд.

Матбуот ва гурӯҳҳои динӣ гузориш меоданд, ки мақомот адабиёти диниро аз мусалмонҳо, протестантҳо ва намояндаҳои Шоҳидони Яхво мусодира мекарданд.

Рӯзи 26-уми феврал матбуот гузориш дод, ки намояндаҳои ККД, Вазорати корҳои дохилӣ, Вазорати фарҳанг ва корхонаи воҳиди давлатии “Тоҷиккино” дар бозори Корвони ноҳияи Фирдавсии Душанбе якҷоя рейд гузарониданд. Намояндаи расмӣ ККД изҳор кард, ки онҳо ҳамаи дӯконҳои, ки китоб ва маводи аудио ва видеои мефурӯхтанд, тафтиш карда, чамбулчамъ 1342 диски аудио ва видеои мазмуни динидошта, ки аз ҷониби ККД ба фурӯш тавсия нашуда буданд, мусодира карданд. Студияи “Нур” маводи видеои ғайриқонуниро бо забонҳои тоҷикӣ, ўзбекӣ ва арабӣ истеҳсол мекардааст. Мақомоти қудратӣ фурӯшандаҳои нашрияҳоро барои вайрон кардани қоидаҳои маъмури ба маблағи 2000-4000 сомонӣ (377-755 доллари ИМА) ҷарима кардааст.

Шаъни баъзе занҳо ва духтарони ҳичобпӯш аз ҷониби мақомоти ҳукумати паст зада шуд ва вуруди онҳоро ба ҷойҳои чамъиятӣ манъ кардаанд. Мақомот махсусан дар мактабҳо саҳтгир буданд.

Ҳукумат ба донишҷӯёни мактабҳои миёна ва олии рухсати пӯшидани ҳичобро наод. Вазорати маориф ва илм ба муаллимони аз 50-сола поён рухсати ришмониро наод.

Рӯзи 29-уми май муаллиме аз ноҳияи Рӯдакӣ толибаи синфи панҷ Шукрона Давлатоваро барои то ва баъди дарс пӯшидани ҳичоб ҳақорат кард ва аз вай талаб кард, ки ҳичобашро гирад. Волидаи Давлатова ба журналистон гуфтанд, ки ӯ сӯзанакеро, ки бо он ҳичобашро мебасту ҳангоми гирифтани ҳичоб он сӯзанакро миёни дандонаш дошт, аз тарс он ба гулӯяш дар мондааст.

ККД иштироки хоҷиёнро дар ҳаҷ дар асоси квотаи Арабистони Саъудӣ танзим мекард. Кумита ариза ва маблағи барои ҳаҷ додари чамъ меовард ва ҳамаи парвозҳо ва ҷойгиркунии хоҷиҳо дар меҳмонхонаҳои Арабистони Саъудиро ҷобачо мекард. Соли гузашта зиёда аз 6000 шаҳрвандон ба ҳаҷ рафтанд. Маблағи иштирок дар ҳаҷ барои як ҳоҷӣ 18165 сомонӣ (3655 доллари ИМА) буд. СҶҲ қайд карданд, ки ба афроди алоҳиде, ки тарзи аз ҷониби Ҳукумат тасдиқшудаи маносики ҳаҷро риоя намекарданд, рухсати ҳаҷ кардан надоданд.

Боби III. Мақоми эҳтироми шаҳравандӣ барои озодии динӣ

Камтаринаш як донишҷӯи масеҳӣ дар мактаби ҳамағони шаҳри Душанбе аз тарафи ҳамсинфаш аз ҷиҳати динӣ таҳқир гардидааст. Баъзе пайравони ақаллиятҳои динӣ, махсусан аз байни ҷомеаи исмоилиҳо изҳори нигаронӣ карданд, ки таҳаммулнопазирии ҷомеа нисбат ба нафарони алоҳидаи пайравони ҷамъияти онҳо афзудааст. Пешвоёни динӣ ва коршиносон озодии динӣ нарасидани давраҳои омӯзишии расмӣ байни бисёр пешвоёни рӯҳонӣ дар омӯзиши динӣ ҳамчун омилҳои саҳмгузор ба афзудани таҳаммулнопазирии ҷомеа нисбат ба нафароне, ки дини дигар доранд, медонанд.

Боби IV. Сиёсати Ҳукумати ИМА

Сафорати ИМА ва дигар намояндагони Ҳукумат зуд-зуд бо мақомоти ҳукумати дар бораи озодии динӣ, аз ҷумла замони ташрифи моҳи июни ёвари Котиби давлатии ИМА оид ба умури Осиеи Марказӣ ва Чанубӣ ва муовини ёвари Котиби давлатӣ оид ба умури демократия, ҳуқуқи инсон ва меҳнат муколама кардаанд. Илова бар ин кормандони Сафорат ва намояндагони расмии Ҳукумати ИМА мунтазам бо намояндагони гурӯҳҳои динӣ, ҷомеаи шаҳравандӣ ва мансабдорони ҳукумати, аз ҷумла бо ККД мулоқот карда, масоили махсуси озодии вичдон, аз ҷумла сабти номи такрорӣ якҷанд гурӯҳҳои динии ғайриисломиро муҳокима намуданд. Намояндагони расмии Сафорат нигаронии худро аз маҳдудиятҳои, ки иштироки хурдсолон ва занон дар ибодатҳо, таҳқири калисои протестантҳои маҳаллӣ, кӯшишҳои такроран сабти ном шудани Шоҳидони Яхво, маҳкумиятҳо дар асоси ифротгарии динӣ ва ворид кардани маҳдудиятҳо дар таълими динӣ, пӯшидани либоси динӣ, чоп ва воридоти адабиёти динӣ изҳор кардаанд. Барои ҳамоҳанг кардани кӯшишҳо барои қазияҳои мониторинг ва баёни нигарониҳо ба намояндагони расмии Ҳукумат намояндагони расмии Сафорат бо ҳамтоёни дипломатияшон якҷоя муҳокима карданд.